

**ADVOKATENS ROLLE I
FORSIKRINGSSVINDELSAKER I LYS AV
RT 2011 S. 1**

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 588
Leveringsfrist: 25.04.2012

Til sammen 15 383 ord

23.04.2012

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Problemstillinger	2
1.3	Rettskildebildet	3
1.4	Avgrensning	4
1.5	Den videre fremstilling	4
<u>2</u>	<u>NÆRMERE OM HVITVASKING</u>	<u>5</u>
2.1	Nærmere om hvitvaskingsbestemmelsen i straffeloven	5
2.2	Forsikringssvindel	10
2.3	Beviskravet i straffesaker og i forsikringssvindelsaker	11
<u>3</u>	<u>ADVOKATENS PLIKTER</u>	<u>14</u>
3.1	Nærmere om hvitvaskingsloven	14
3.2	Nærmere om de advokatetiske regler	15
3.3	Undersøkelsesplikten	16
<u>4</u>	<u>RT 2011 S. 1</u>	<u>17</u>
4.1	Bakgrunn	17
4.2	Rettenns begrunnelse	18

<u>5</u>	<u>KAN ADVOKATER BISTÅ KLIENTER I SAKER OM MULIG FORSIKRINGSSVINDEL?</u>	<u>21</u>
5.1	Innledning	21
5.2	Hva innebærer rettens avgjørelse i Rt 2011 s. 1 for bistand i saker om mulig forsikringssvindel?	22
<u>6</u>	<u>NÆRMERE OM ADVOKATERS UNDERSØKELSESPLIKT</u>	<u>26</u>
6.1	Innledning	26
6.2	Når inntreer undersøkelsesplikten?	27
6.2.1	Straffeloven § 317	27
6.2.2	Hvitvaskingsloven	34
6.3	Omfanget av undersøkelsesplikten	41
6.4	Betydningen av undersøkelsesplikten i relasjon til aktsomhetskravet i straffeloven § 317	44
<u>7</u>	<u>ER ADVOKATBISTAND EN MENNESKERETT I SIVILE SAKER VED SÅKALT MISTENKELIGE TRANSAKSJONER?</u>	<u>46</u>
<u>8</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>48</u>
<u>9</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>52</u>
9.1	Lover og konvensjoner	52
9.2	Forskrifter	52
9.3	Forarbeider	53
9.4	Kommentarutgaver	53
9.5	Rettspraksis	53

9.5.1	Høyesterettsavgjørelser	53
9.5.2	Lagmannsrettsavgjørelser	54
9.5.3	Tingrettsavgjørelser	54
9.5.4	Den europeiske menneskerettighetsdomstol	54
9.6	Juridisk litteratur	54
9.7	Nettdokument	55

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Det har i de senere år vært økt fokus på advokatrollen, og på utøvelsen av advokatyrket.¹ Det har vist seg at advokattjenester er etterspurte når en kriminell ønsker å omdanne utbytte fra en straffbar handling til ”hvite” penger.² Hvitvasking vil si å bidra til å sikre utbytte fra straffbare handlinger. Formålet med hvitvasking er å skjule utbyttets ulovlige opprinnelse, for å få det til å se ut som om utbyttet er ervervet på lovlig måte slik at det kan forbrukes.³ Advokaten er en naturlig aktør på de fleste legale markeder,⁴ og han har ofte mye kunnskap og erfaring. Dette, i kombinasjon med advokatens særlige taushetsplikt, gjør advokater attraktive som (ofte uvitende) tjenesteytere i en hvitvaskingsprosess.⁵

Oslo tingrett avsa 13. februar 2009⁶ dom i sak hvor to advokater var tiltalt for heleri (hvitvasking) ved overtredelse av straffeloven § 317 første og tredje ledd.⁷ Begge advokatene ble frifunnet, og dommen ble anket av påtalemyndigheten. Endelig dom i saken ble avsagt av Høyesterett i januar i fjor, jf. Rt 2011 s. 1. Den ene advokaten ble dømt til 6 måneder betinget fengsel og den andre til 3 måneder betinget fengsel, begge for forsøk på grovt heleri (hvitvasking). Saken er den første og hittil eneste i Norge som har vært oppe for Høyesterett hvor en advokat har vært tiltalt for overtredelse av straffeloven § 317. I kjølvannet av dommen har det versert en debatt om advokatrollen, hvor det fra sentralt hold

¹ Horn (2008) s. 60

² Høgberg (2008) s. 58

³ <http://www.hvitvasking.no/Hvitvasking/Hva-er-hvitvasking/>

⁴ Høgberg (2008) s. 58

⁵ Høgberg (2008) s. 58

⁶ TOSLO-2008-102468

⁷ Slik bestemmelsen lød før 30. juni 2006.

har vært uttrykt bekymring for at ”rettmessige krav ikke vil bli prøvet for retten fordi advokaten er redd for å bli identifisert med klienten.”⁸

Formålet med denne avhandlingen er å forsøke å belyse den rettsstilstand som foreligger etter Rt 2011 s. 1 i forhold til advokatbistand i saker som muligens kan innebære hvitvasking, ved bruk av saker om mulig forsikringssvindel som illustrasjon. Forsikringssvindel går ut på uriktig å oppgi til forsikringsselskapet at en gjenstand er skadet eller stjålet, eller forsettlig å fremkalle et forsikringstilfelle, f.eks. senke en dyr båt eller tenne på et hus, i den hensikt å få utbetalt en forsikringssum. I 2011 ble det avslørt forsikringssvindel for mer enn ½ milliard kr.⁹ Forsikringsbedragerier er et stort samfunnsproblem i Norge.¹⁰ Mange blir ikke tatt, og forsikringsbransjen mener at mørketallene er store.¹¹ Forsikringssvindel rammer forsikringsselskapene direkte, men i tillegg rammes også enkeltindivider i form av økte forsikringspremier. I de senere år har forsikringsselskapene trappet opp kampen for å avsløre forsikringssvindel, og noen av dem har ansatt tidligere politifolk for bistand til dette.¹² Styrkeforholdet mellom en privat part og et forsikringsselskap vil i de fleste tilfeller være svært ubalansert, og den som er mistenkt (av forsikringsselskapet) for forsikringssvindel vil derfor kunne ha et stort behov for advokatbistand.

Opgavens tema reiser interessante problemstillinger i krysningpunktet mellom lovregler, advokatetikk, sivil- og strafferett.

1.2 Problemstillinger

Tema for avhandlingen er «Advokatens rolle i forsikringssvindelsaker i lys av Rt 2011 s. 1». Hovedproblemstillingen er, i lys av nevnte dom, å drøfte grensen for når advokater kan

⁸ Reiss-Andersen og Lyngtveit (2011)

⁹ NRK Sørlandet nett-TV, 16.04.2012 kl. 18:40

¹⁰ NRK Sørlandet nett-TV, 16.04.2012 kl. 18:40

¹¹ NRK Sørlandet nett-TV, 16.04.2012 kl. 18:40

¹² Andenæs (2008) s. 405

bistå klienter ved såkalt mistenkelige transaksjoner uten risiko for senere å bli tiltalt for hvitvasking, med hovedvekt på saker om mulig forsikringssvindel.

Når en advokat får inn en sak som han mistenker kan innebære hvitvasking, plikter advokaten å foreta undersøkelser, med det formål å få bekreftet eller avkreftet mistanken. Det oppstår i den forbindelse spørsmål om rekkevidden av advokatens undersøkelsesplikt, herunder *når* advokaten må foreta undersøkelser (undersøkelsespliktens inntreden), omfanget av de aktuelle undersøkelsene, og spørsmål om betydningen av undersøkelsesplikten i forhold til når advokaten må anses å ha opptrådt tilstrekkelig aktsomt i relasjon til aktsomhetsnormen i straffeloven § 317.

1.3 Rettskildebildet

De siste 15-20 årene har det vært en nærmest eksplosiv utvikling av hvitvaskingsreglene. Når en advokat får inn en sak om mulig hvitvasking, har advokaten hovedsakelig tre regelsett å forholde seg til. Han må for det første forholde seg til advokatforskriftens etiske regler,¹³ videre må han forholde seg til hvitvaskingsloven,¹⁴ og sist men ikke minst må han forholde seg til straffeloven.¹⁵

Hittil er det bare én sak, Rt 2011 s. 1, som har vært behandlet i Høyesterett hvor advokater har vært tiltalt for hvitvasking etter straffeloven § 317. Denne dommen vil dermed være sentral i drøftelsen av oppgavens problemstillinger. Av underrettspraksis foreligger det tre dommer hvor advokater har vært tiltalt for overtredelse av straffeloven § 317. Disse vil bli presentert for å belyse oppgavens tema.

De nevnte regelsettene med tilhørende forarbeider og forskrifter, og den rettspraksis og juridiske teori som foreligger på området, vil være de sentrale rettskilder i denne avhandlingen.

¹³ Forskrift til domstolloven kapittel 11 (advokatforskriften) av 20. desember 1996 nr. 1161, kapittel 12

¹⁴ Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering m.v. (Hvitvaskingsloven) av 6. mars 2009 nr. 11

¹⁵ Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

Oppgaves tema har også en side til borgernes *rett til en rettferdig rettergang* for en domstol, som følger av Den europeiske menneskerettskonvensjon¹⁶ artikkel 6 nr. 1.

1.4 Avgrensning

Oppgaven omhandler *advokatens* rolle i forsikringssvindelsaker. Det avgrenses mot alle andre personer som kan bli tiltalt etter straffeloven § 317.

Det finnes mange andre sakstyper enn saker om mulig forsikringssvindel hvor advokater (bevisst eller ubevisst) kan bistå klienter i å sikre utbytte fra straffbare handlinger. Jeg vil gå noe inn på andre sakstyper, i den utstrekning dette er nødvendig for å belyse oppgavens tema.

Ettersom problemstillingene i oppgaven skal drøftes i lys av Rt 2011 s. 1, avgrenses det mot de internasjonale regler og anbefalinger som danner bakteppet for det norske hvitvaskingsregelverket. Disse reglene anses implementert i norsk rett.

1.5 Den videre fremstilling

I kapittel 2 vil jeg først gi en fremstilling av hvitvaskingsbestemmelsen i straffeloven. Deretter vil jeg redegjøre for hva forsikringssvindel er, og hvorfor det anses som hvitvasking på advokatens hånd dersom en advokat bistår en klient som er skyldig i forsikringsbedrageri. Til sist vil jeg redegjøre for hvilke beviskrav som gjelder i norsk rett i straffesaker, i sivile saker, og i sivile saker om mulig forsikringsbedrageri. I kapittel 3 vil jeg gi en kort oversikt over relevante regler i hvitvaskingsloven og i Regler for god advokatskikk, og deretter gi en kort beskrivelse av den undersøkelsesplikten som påligger advokater. Kapittel 4 vil inneholde en gjennomgang av dommen i Rt 2011 s. 1, herunder sakens bakgrunn, resultat, og rettens begrunnelse for dette. I kapittel 5 kommer en drøftelse av hva rettens avgjørelse i Rt 2011 s. 1 innebærer for advokatbistand i saker om mulig

¹⁶ Den europeiske menneskerettskonvensjon er inkorporert i norsk rett gjennom Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30, og gjelder med forrang foran annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3.

forsikringssvindel. Videre vil jeg i kapittel 6 gå nærmere inn på advokaters undersøkelsesplikt, og hva denne innebærer. I kapittel 7 reises spørsmål om EMK artikkel 6 nr. 1 kan hjemle en rett til advokatbistand i sivile saker, og i kapittel 8 vil jeg gå nærmere inn på om advokater kan bistå i saker om mulig forsikringssvindel.

2 Nærmere om hvitvasking

2.1 Nærmere om hvitvaskingsbestemmelsen i straffeloven

Ved en lovendring i 1993¹⁷ fikk heleriparagrafen,¹⁸ straffeloven § 317, nytt innhold. Bestemmelsen ble endret og vesentlig utvidet. Fra å være en bestemmelse som skulle beskytte mot krenkelse av eiendomsrett, retter bestemmelsen seg etter lovendringen mot det å befatte seg med utbytte av enhver straffbar handling.¹⁹ Bestemmelsen erstatter de tidligere § 317 til § 321 i straffeloven om heleri og etterfølgende bistand og tidligere straffelov § 162 a om utbytteheleri ved narkotikaforbrytelser. Paragraf 317 er bygget opp etter mønster av § 162 a, men har et videre anvendelsesområde.²⁰ Formålet med endringen i 1993 var å ramme en del former for hvitvasking av utbytte av straffbare handlinger som tidligere ikke var straffbare.²¹

I 2006 ble straffeloven § 317 igjen endret.²² Bestemmelsen fikk et nytt annet ledd om såkalt selvvasking.²³ Samtidig ble ordet «hvitvasking» tilføyd ved siden av heleri i

¹⁷ Lov 11. juni 1993 nr. 76

¹⁸ Bestemmelsen gjaldt også hvitvasking, men ordet hvitvasking ble ikke tatt inn i lovteksten før i 2006.

¹⁹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993)

²⁰ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. I.

²¹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. I.

²² Lov 30. juni 2006 nr. 49

²³ Selvvasking vil si hvitvasking av utbytte fra straffbar handling man selv har begått.

<http://www.hvitvasking.no/Hvitvasking/Hva-er-hvitvasking/> Besøkt 9.1.2012.

kapitteloverskriften, og begge begrepene ble tatt inn i selve lovteksten.²⁴ Formålet med endringen var å gjøre det mulig for Norge å ratifisere FN-konvensjonen fra 2003 mot korrupsjon, *å bidra til mer effektivt å kunne straffeforfølge hvitvasking* og bedre internasjonalt samarbeid om inndragning av utbytte fra straffbare handlinger.²⁵

Etter lovendringen lyder straffeloven § 317 første ledd slik:

”Den som mottar eller skaffer seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling (heleri), eller som yter bistand til å sikre slikt utbytte for en annen (hvitvasking), straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Som å yte bistand regnes blant annet det å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller la investere utbyttet. Likestilt med utbyttet er gjenstand, fordring eller tjeneste som trer istedenfor utbyttet.”

Medvirkning er ikke nevnt i § 317. Begrunnelsen for dette er at selve gjerningsinnholdet til dels er beskrevet som en bistands- eller medvirkningshandling.²⁶ Det ble dermed ikke ansett å være noe behov for en egen medvirkningsbestemmelse.²⁷

Heleri kjennetegnes av mottak eller anskaffelse av utbytte fra straffbare handlinger. Hvitvasking er et samlebegrep for handlinger som er ment å bidra til at utbytte av straffbare handlinger fremstår som om det er ervervet ved lovlig aktivitet.²⁸ I forarbeidene fremgår at det å motta eller skaffe seg eller andre del i utbyttet av en straffbar handling også ofte blir inkludert i uttrykket hvitvasking.²⁹ Hvitvasking er imidlertid ikke noen helt dekkende fellesbetegnelse på disse handlingene. Utbytteheleri eller bare heleri er mer korrekte uttrykk.³⁰ Begrepet hvitvasking vil i det følgende bli brukt i betydningen handlinger som

²⁴ Lov 30. juni 2006 nr. 49 og Ot.prp.nr.53 (2005-2006)

²⁵ Ot.prp.nr.53 (2005-2006) pkt. I

²⁶ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X (7)

²⁷ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X (7)

²⁸ Ot.prp.nr 22 (2008-2009)

²⁹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. II

³⁰ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. II

bidrar til å sikre utbytte fra en straffbar handling for en annen. Mottak og anskaffelse av utbytte holdes utenfor denne betegnelsen.

For å kunne straffe en advokat for hvitvasking må straffbarhetsbetingelsene være oppfylt. Dette innebærer for det første at handlingen må dekke gjerningsbeskrivelsen i straffebudet, det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunn – handlingen må være rettsstridig, det må foreligge subjektiv skyld hos advokaten, og advokaten må være tilregnelig.³¹

Paragraf 317 forutsetter at det er begått en *primærforbrytelse*, for eksempel et underslag, et tyveri³² eller et forsikringsbedrageri. Ordlyden i § 317 er i og for seg vid nok til også å omfatte medvirkning til primærforbrytelsen. Medvirkningshandlinger til en primærforbrytelse straffes likevel ikke etter § 317.³³

Bestemmelsen rammer befatning med utbytte av alle slags straffbare handlinger, både forbrytelser og forseelser i straffeloven og overtredelse av straffebestemmelser i spesiallovgivningen.³⁴ Alle vilkår for straff må være oppfylt for at noe skal anses som en straffbar handling. Straffverdigheten av hvitvasking er imidlertid den samme uavhengig av personlige egenskaper hos den som har begått den opprinnelige forbrytelsen. Det er derfor fastsatt i § 317 tredje ledd at hvitvasking foreligger selv om ingen kan straffes for primærforbrytelsen på grunn av utilregnelighet.

Gjerningspersonen kan domfelles for hvitvasking selv om utbyttet ikke kan føres tilbake til en bestemt straffbar handling.³⁵ Det kreves altså ikke at det kan konkretiseres hvilken

³¹ Andenæs (2004) s. 101 og straffeloven § 40 (1)

³² Ot.prp.nr22 (2008-2009) pkt. 8.7.2

³³ jf. Rt 2006 s. 862

³⁴ Ot.prp.nr.22 (2008-2009)

³⁵ Ot.prp.nr22 (2008-2009) pkt. 8.7.2

straffbar handling utbyttet stammer fra, men det må kunne utelukkes at midlene stammer fra lovlige kilder.³⁶

Med ”utbytte” menes noe som er fremskaffet ved en straffbar handling, eller som står i nær sammenheng med en slik handling. Utbytte kan f.eks. være penger, fast eiendom, løsøre, tjenester eller fordringer.³⁷ Ved tyveri er det tyvgodset, ved forsikringsbedrageri er det forsikringssummen. Også såkalt surrogatheleri rammes av bestemmelsen, dvs. ”gjenstand, fordring eller tjeneste som trer i stedet for utbyttet.”³⁸

Det å ”yte bistand” innebærer å foreta en handling som er til nytte. Det som er avgjørende for straffbarheten er om gjerningspersonen *objektivt* sett har opptrådt på en sån måte at han har bidratt til å sikre utbytte av en forbrytelse. Det er *hjelpefunksjonen*, og ikke hensikten/motivet, som er avgjørende.³⁹

Enhver befatning med utbytte fra en straffbar handling rammes imidlertid ikke som hvitvasking. Det er en forutsetning for straffbarhet at befatningen bidrar til å ”sikre” utbyttet. Forarbeidene nevner som eksempel at en bilmekaniker som reparerer motoren på en stjålet bil, normalt ikke kan sies å sikre utbyttet av biltyveriet. Derimot rammes omlakkering og bytte av skilt for å skjule opprinnelsen.⁴⁰

I bestemmelsens første ledd annet punktum, gis eksempler på en rekke alternative handlinger som skal regnes som bistand. Det fremgår av uttrykket ”blant annet” at oppregningen ikke er uttømmende. Det kreves heller ikke at bistanden er av samme art som de eksemplene som er nevnt.⁴¹

³⁶ Rt 2006 s. 466

³⁷ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

³⁸ Jf. siste setning i bestemmelsens første ledd.

³⁹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

⁴⁰ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

⁴¹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

Skyldkravet etter § 317 første ledd er forsett, jf. straffeloven § 40 første ledd. Advokaten må være klar over at det dreier seg om utbytte av en straffbar handling, og at han for øvrig fyller gjerningsinnholdet i straffebudet. Han behøver imidlertid ikke vite hvilken eller hva slags straffbar handling det gjelder. Om han tar feil her, har dette ingen betydning for straffbarheten.⁴²

Etter sjette ledd, kan gjerningspersonen også straffes for *uaktsom* overtredelse av bestemmelsen. Det kreves ikke at uaktsomheten er grov. Ved lovendringen i 1993⁴³ ble uaktsomhetskravet gjort gjeldende for alle vilkårene i gjerningsbeskrivelsen i § 317. Endringen skjedde blant annet som ledd i arbeidet med å effektivisere innsatsen mot økonomisk kriminalitet.⁴⁴ Forsett er ofte vanskelig å bevise i praksis, og lovgiver mente derfor at det også var nødvendig å sette straff for de uaktsomme handlinger.⁴⁵

Paragraf 317 likestiller altså forsett og uaktsomhet som skyldformer. Det har således bare betydning for strafferammen og straffutmålingen om det ene eller det andre foreligger.

I den nye straffeloven av 2005⁴⁶ er heleri- og hvitvaskingshandlingene splittet opp i forskjellige straffebud. Vi finner bestemmelsene om dette i § 332 til § 341.

Gjerningsbeskrivelsen i straffeloven av 1902 § 317 første ledd videreføres uten realitetsendringer, ved at første straffalternativ er blitt til straffeloven 2005 § 332 om heleri, mens annet straffalternativ er blitt til straffeloven 2005 § 337 om hvitvasking.⁴⁷

⁴² Innst.O.nr.89 (1992-1993) pkt. 3

⁴³ Lov 11. juni 1993 nr. 76

⁴⁴ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) .s 3

⁴⁵ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X (8)

⁴⁶ Lov om straff (straffeloven), Lov 20. mai 2005 nr. 28

⁴⁷ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) pkt. 16.8

Vanlig uaktsomhet videreføres som skyldkrav.⁴⁸ I forarbeidene⁴⁹ begrunnes dette med at det er nødvendig for at bestemmelsene skal være tilstrekkelig effektive mot heleri og hvitvasking.

2.2 Forsikringssvindel

Forsikringsbedrageri har sin bakgrunn i den stadig økende utbredelse av forsikringer, og er en forholdsvis moderne forbrytelse.⁵⁰ Det kan ofte være vanskelig å føre bevis for forbrytelsen, fordi den er foretatt innenfor gjerningsmannens egen rådighetsfære.⁵¹ Det har for eksempel vært en brann, og brannen har utslettet alle spor.

Hjemmelen for å straffe noen for forsikringsbedrageri finner vi i straffeloven § 272.

Bestemmelsens første ledd setter straff for:

”... den som ødelegger eller skader en forsikret gjenstand eller på annen måte framkaller et forsikringstilfelle, for at han eller andre skal få utbetalt en forsikringssum. Det samme gjelder den som i sådan hensikt uriktig oppgir eller gir det utseende av at et forsikringstilfelle er inntrådt, eller oppgir til erstatning en gjenstand som ikke er forsikret eller ikke er til eller ikke er skadet.”

Etter annet ledd straffes:

”1) den som ved avslutningen av en forsikringsavtale fortier eller gir uriktig opplysning om omstendigheter som han kjenner til og må innse er av betydning for forsikringsgiveren,
2) den som for at han selv eller andre skal få utbetalt en forsikringssum eller en garantisum sikret ved forsikringsavtale, gir en skadeoppgave som står i påtakelig misforhold til skaden.”

De handlinger som går inn under § 272, kan deles inn i tre hovedkategorier:⁵²

1. Svikaktig opptreden ved inngåelse av en forsikringsavtale

⁴⁸ Se § 335 (uaktsomt heleri) og § 340 (uaktsom hvitvasking)

⁴⁹ Ot.prp.nr 22 (2008-2009) pkt. 8.7.3.2

⁵⁰ Andenæs (2008) s. 405

⁵¹ Andenæs (2008) s. 405

⁵² Ot.prp.nr.22 (2008-2009) pkt. 11.3.1

2. Svikaktig fremkallelse av et forsikringstilfelle
3. Svikaktig opptreden ved et forsikringsoppgjør.

Alle de tre alternativene sikter både til skadeforsikring og til personforsikring.⁵³

Det gjelder forskjellige tidspunkter for når de ulike bedragerihandlingene er fullbyrdet.⁵⁴ Etter det første alternativet antas at forbrytelsen er fullbyrdet når avtalen om forsikring er inngått med selskapet. Når det gjelder alternativ nummer 2, er den straffbare handlingen fullbyrdet når forsikringstilfellet er fremkalt. Alternativ nr. 3, svikaktig opptreden ved oppgjøret må normalt anses fullbyrdet ved inngivelsen av skadeoppgjøret til forsikringsselskapet.

Når gjerningspersonen således har begått et forsikringsbedrageri, vil dette være å anse som en primærforbrytelse i relasjon til straffeloven § 317. Den aktuelle forsikringssummen blir å anse som utbytte fra en straffbar handling. Dersom gjerningspersonen henvender seg til advokat for bistand til å få utbetalt forsikringssummen fra forsikringsselskapet, og advokaten påtar seg oppdraget, vil dette være straffbar hvitvasking på advokatens hånd dersom advokaten vet eller burde visst at hans klient har begått forsikringsbedrageriet, forutsatt at de øvrige straffbarhetsvilkårene er oppfylt hos advokaten.

2.3 Beviskravet i straffesaker og i forsikringssvindelsaker

I enhver tvist vil det i prinsippet være en part som har rett og en part som tar feil.⁵⁵ I en eventuell rettssak fremlegger hver av partene bevis for det de mener har skjedd, og deretter avgjør dommeren hvilket faktum som skal legges til grunn ved avgjørelsen av saken.

Beviskrav kan defineres som et spørsmål om hvor sterkt et faktum må bevises for at dommeren skal legge det aktuelle faktum til grunn.⁵⁶ Med andre ord, hvilken *grad* av

⁵³ Andenæs (2008) s. 405

⁵⁴ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) pkt. 11.3

⁵⁵ Reiss-Andersen (2011)

sannsynlighet som kreves for at en faktisk anførelse skal kunne legges til grunn.⁵⁷ Den alminnelige regelen i norsk rett, i sivile saker, er at dommeren skal legge det faktum til grunn som fremstår som mest sannsynlig, det såkalte ”overvektsprinsippet”.⁵⁸ Det er vanlig å si at ”overveiende” betyr mer enn 50 % sannsynlig, og den som (i teorien) klarer å bevise at han med 50,01 % sannsynlighet har rett, vinner således saken.

For å kunne dømme noen i en straffesak kreves en langt høyere grad av sannsynlighet. Det er her vanlig å si at dommeren må finne bevist utover enhver rimelig og fornuftig tvil at tiltalte har gjort seg skyldig i det eller de forhold han er tiltalt for.

For visse sakstyper stilles det imidlertid høyere krav til sannsynlighet også i sivile saker. Dette gjelder blant annet i forsikringssaker, hvor forsikringsselskapet nekter å utbetale erstatning på grunn av påstått forsikringsbedrageri.⁵⁹

I Rt 1990 s. 688 hadde en mann kjørt utfor veien. Forsikringsselskapet nektet å dekke skaden, fordi det hevdet at han var påvirket av alkohol under kjøringen. Mannen hadde tidligere blitt frifunnet for promillekjøring i straffesak om samme saksforhold. Høyesterett uttalte om beviskravet at ”det i utgangspunktet må kreves en *klar sannsynlighetsovervekt* (min utheving) for i et forsikringsoppgjør å legge til grunn at bilføreren har kjørt i påvirket tilstand.”

I Rt 1990 s. 1082 hadde det vært brann i en enebolig som tilhørte forsikringstager A. Forsikringsselskapet hevdet at det var As ektefelle B som hadde tent på huset, og nektet å betale erstatning til A. B ble frifunnet i straffesak om samme saksforhold. Høyesterett uttaler om beviskravet at:

⁵⁶ Robberstad (2009) s. 247

⁵⁷ Robberstad (2009) s. 247

⁵⁸ Robberstad (2009) s. 247

⁵⁹ Se Rt 1985 s. 211, Rt 1990 s. 688, Rt 1990 s. 1082 og Rt 1995 s. 1641

”Det følger av dommer inntatt i Rt-1985-211 og Rt-1987-657, at det kreves *mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt* (min utheving) for at forsikringsavtaleloven § 18 første ledd [forsettlig fremkallelse av forsikringstilfellet] (min tilføyelse) skal bringes til anvendelse.” Videre uttaler retten at ”Selv om det må kreves en *klar sannsynlighetsovervekt* (min utheving) for at det foreligger en forsettlig fremkallelse av forsikringstilfellet, må man derfor etter mitt syn ikke stille så strenge krav at det i praksis nærmest utelukker anvendelse av forsikringsavtalelovens § 18 første ledd.”

I Rt 1995 s. 1641 var spørsmålet om det forelå forsettlig fremkallelse av et forsikringstilfelle. Retten uttaler i denne dommen om beviskravet at:

”Bevisbyrdereglene innebærer at det kreves en betydelig sannsynlighetsovervekt for at retten skal kunne legge til grunn alternativet forsettlig skadefremkallelse. Jeg viser til uttalelser i Høyesteretts dommer i Rt-1985-211 på side 214 – ’sterk’ overvekt, Rt-1990-1082 på side 1086 – ’klar’ overvekt, og Rt-1987-657 på side 664 – ’overhodet ikke noen annen rimelig forklaring’.”

Disse sakene viser at det i norsk rett kreves *klar overvekt av sannsynlighet* for forsikringsbedrageri, for at et forsikringsselskap skal få medhold i å nekte å utbetale erstatning i saker om mulig forsikringssvindel. Ut fra sammenhengen ser vi altså at det kreves noe mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt, og noe mindre enn den svært høye graden av sannsynlighet som kreves i straffesaker. Vi har på den ene siden hensynet til at forsikringstager beskyldes for forsettlige eller sterkt klanderverdige forhold, og på den andre siden hensyn til at det ikke bør være for enkelt å oppnå erstatningsutbetaling når det er grunn til å mistenke forsikringstager for at han selv er skyld i et forsikringstilfelle.

3 Advokatens plikter

3.1 Nærmere om hvitvaskingsloven

Hvitvaskingsloven skal sikre at Norge bidrar i den internasjonale kampen mot hvitvasking av penger.⁶⁰ Loven erstatter den tidligere hvitvaskingsloven av 2003.⁶¹ Loven gjennomfører EØS-forpliktelse som svarer til EUs tredje hvitvaskingsdirektiv,⁶² og tar i tillegg hensyn til anbefalinger fra Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)⁶³.⁶⁴ Formålet med hvitvaskingsloven er ”å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger”.⁶⁵

Advokater⁶⁶ er gjennom hvitvaskingsloven pålagt en plikt til å foreta ”nærmere undersøkelser” ved mistanke om at en transaksjon kan innebære hvitvasking, jf. § 17 første ledd. Hensikten med disse undersøkelsene er å få bekreftet eller avkreftet den aktuelle mistanken. Dersom undersøkelsene ikke avkrefter mistanken, plikter advokaten å oversende opplysninger om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke til ØKOKRIM, jf. § 18 første ledd.

I hvitvaskingsloven § 18 annet ledd er det imidlertid gjort unntak fra rapporteringsplikten til ØKOKRIM for forhold advokaten har fått kjennskap til gjennom arbeid med ”å fastslå klientens rettsstilling”, eller om forhold han har fått kjennskap til ”før, under eller etter en rettssak, når de forhold opplysningene omhandler har direkte tilknytning til rettstvisten.”

⁶⁰ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) kapittel 1

⁶¹ Hvitvaskingsloven av 20. juni nr. 41 2003

⁶² Direktiv 2005/60/EF. Tredje hvitvaskingsdirektiv erstatter direktiv [91/308/EØF](#) (første hvitvaskingsdirektiv) og endringsdirektiv [2001/97/EF](#) (annet hvitvaskingsdirektiv), som er en del av EØS-avtalen. Tredje hvitvaskingsdirektiv er dels en revisjon og dels en videreutvikling av de foregående hvitvaskingsdirektiver.

⁶³ FATF er et forum som ble opprettet av G-7 landene i 1989 for bekjempelse av hvitvasking av penger. Norge sluttet seg til FATF i 1991.

⁶⁴ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) kapittel 1

⁶⁵ Hvitvaskingsloven § 1

⁶⁶ Se hvitvaskingsloven §2 nr. 1 jf. §4 annet ledd nr. 3

Det fremgår svært lite om det nærmere innholdet av unntaket i hvitvaskingslovens forarbeider. Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av tidligere hvitvaskingslov § 7 annet ledd og § 12.⁶⁷ Forarbeidene til den gamle hvitvaskingsloven av 2003 vil dermed fortsatt være av interesse ved fastleggelsen av innholdet i unntaket. Det fremgår i forarbeidene til 2003-loven at justisdepartementet i høringsrunden uttalte at:⁶⁸

”Etter departementets syn er det viktig å sondre mellom advokaters rolle når de bidrar til å få fastslått klientens rettsstilling eller til at klienten gjennom en retts sak får sin rett på den ene siden og når de gir råd eller bistand i forbindelse med ulike forretningsmessige transaksjoner på den andre. Først og fremst er det i det sistnevnte tilfellet at advokaten vil kunne bli brukt i forbindelse med en hvitvaskingshandling.”

Forutsetningen for at loven kommer til anvendelse for advokaten, er at advokaten i utøvelsen av sitt yrke ”bistår eller opptrer på vegne av klienter ved planlegging eller utføring av finansielle transaksjoner eller transaksjoner som gjelder fast eiendom eller gjenstander med verdi over 40.000 kroner.”⁶⁹

3.2 Nærmere om de advokatetiske regler

Advokatforskriftens regler for god advokatskikk har som formål ”å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte samfunn.”⁷⁰ Advokater skal ”fremme rett og hindre urett.”⁷¹

Hvis en advokat kommer i en situasjon hvor han får mistanke om at et oppdrag omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger, følger det av Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.8 at advokaten plikter å frasi seg oppdraget dersom klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen. Bestemmelsen ble tatt inn i Regler for god advokatskikk i 2001, som et ledd i bekjempelsen av hvitvasking.⁷² Etter dette fikk vi

⁶⁷ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.5 og pkt. 10

⁶⁸ Ot.prp.nr.72 (2002-2003) pkt. 6.3.3

⁶⁹ Jf. Hvitvaskingsloven § 4 andre ledd nr. 3 jf. § 2 nr. 1

⁷⁰ Jf. Regler for god advokatskikk pkt. 1.1

⁷¹ Jf. Regler for god advokatskikk pkt. 1.2

⁷² Jf. Advokatforeningens kommentarutgave til Regler for god advokatskikk

reglene i hvitvaskingsloven, som supplerer de etiske reglene og langt på vei gjør disse overflødige.⁷³

3.3 Undersøkelsesplikten

Som vi nå har sett, stilles det altså i straffeloven § 317 krav om aktsomhet for at advokater skal unngå å bli straffedømt for hvitvasking. Når en advokat får inn et oppdrag som muligens kan innebære hvitvasking, må advokaten foreta undersøkelser for at han skal anses å ha utvist tilstrekkelig aktsomhet.

I pkt. 3.1.8 i de advokatetiske reglene er det stilt krav om at advokater skal fratse et oppdrag ved mistanke om hvitvasking, dersom klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre den aktuelle transaksjonen. Denne bestemmelsen har således også som konsekvens at advokater må foreta undersøkelser ved mistanke om at et oppdrag kan innebære hvitvasking, for å avklare forholdene rundt mistanken nærmere.

Gjennom bestemmelsen i hvitvaskingsloven § 17 er advokaten eksplisitt pålagt en plikt til å foreta nærmere undersøkelser ved mistanke om hvitvasking, med det formål å enten få bekreftet eller avkreftet mistanken.

Det foreligger således tre parallelle bestemmelser, hvor alle bestemmelsene har som konsekvens at advokater må foreta nærmere *undersøkelser* ved mistanke om at et advokatoppdrag kan innebære hvitvasking. Hva denne undersøkelsesplikten nærmere går ut på, kommer jeg tilbake til nedenfor i kapittel 6.

⁷³ Jf. Advokatforeningens kommentarutgave til Regler for god advokatskikk

4 Rt 2011 s. 1

4.1 Bakgrunn

Saken gjaldt spørsmål om straff for advokatoppdrag som gikk ut på å inndrive gjeld. To advokater ble tiltalt for heleri (hvitvasking), etter at de hadde bistått en klient under en innfordringsprosess for å få tilbakebetalt et lån på 5 millioner kroner. Utlånet fant sted i kontanter. Oppdragsgiver var kriminelt belastet. Bistandshandlingene bestod for advokat A del i at han sendte betalingsoppfordring til en selvskyldnerkausjonist, og senere begjærte kausjonisten konkurs da tilbakebetaling ikke fant sted. På grunn av interessekonflikt avsluttet A oppdraget, og en kollega, B, trådte inn få dager før rettsmøtet. Advokat B representerte klienten i forbindelse med behandlingen av nevnte konkursbegjæring i skifteretten. Begjæringen ble avvist av retten, som fastslo at pengene stammet fra en straffbar handling. B påkjærte da avgjørelsen til lagmannsretten, og fastholdt kravet om at begjæringen skulle tas til følge. Etter dette klarte ikke B å komme i kontakt med sin klient, til tross for en rekke forsøk, og det endte med at B av denne grunn trakk seg fra saken.

Begge advokatene ble frifunnet i tingretten. Tingretten kom til at advokat A hadde opptrådt bevisst uaktsomt, hvilket i utgangspunktet er straffbart etter straffeloven § 317 femte ledd. Han måtte likevel frifinnes fordi det bare forelå forsøk på heleri (hvitvasking) idet hans bistand ikke medførte at pengene ble utbetalt. En uaktsom forsøkshandling er ikke straffbar, jf. straffeloven § 49, og advokat A måtte dermed frifinnes. Advokat B kunne etter tingrettens oppfatning ikke bebreides for at han ikke fratrådte som prosessfullmektig på et tidligere tidspunkt enn han gjorde. Tingretten fant det ikke bevist at advokat B forsettlig eller uaktsomt hadde ytet klienten bistand til å sikre utbytte av en straffbar handling, og han ble derfor frifunnet. I lagmannsretten ble advokat A dømt til 6 måneder betinget fengsel, mens advokat B ble dømt til 3 måneder betinget fengsel, for overtredelse av straffeloven § 317 første jf. tredje ledd, jf. § 49. Advokatene anket over lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Ankene ble forkastet av Høyesterett. Når det

gjaldt lovanvendelsen fant Høyesterett at det var tale om en bistand som ble rammet av straffeloven § 317.⁷⁴ Resultatet var enstemmig.

4.2 Rettens begrunnelse

Både advokat A og advokat B anket over lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelse. Ankegrunnene var at lagmannsretten ikke hadde gitt en tilstrekkelig redegjørelse for bevisbedømmelsen, feiltolking av sentrale vitneforklaringer, og at lagmannsretten hadde bygget på uriktig lovanvendelse. B gjorde i tillegg gjeldende at domsgrunnene var mangelfulle ettersom lagmannsretten ikke hadde redegjort for hans motiv, og heller ikke behandlet spørsmålet om tilbaketreden fra forsøk.

Det første spørsmålet retten tar for seg er om lagmannsretten har gitt en tilstrekkelig redegjørelse for bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Førstvoterende tar utgangspunkt i straffeprosessloven § 40 femte ledd, hvor det heter at domsgrunnene skal angi ”hovedpunktene i rettens bevisvurdering”, og kommer etter en konkret vurdering til at lagmannsrettens domsgrunner samlet sett oppfyller dette kravet.

Når det gjelder Bs anke over at lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle fordi det ikke er redegjort for hans motiv, uttaler førstvoterende i avsnitt 27 at skyldkravet etter § 317 første ledd er forsett, og at etter ordlyden rammes den som ”yter bistand til å sikre” utbyttet av en straffbar handling for en annen. Det kreves ikke noe bestemt motiv, og lagmannsretten hadde således ikke begått noen feil i denne forbindelse.

Når det gjelder spørsmålet om tilbaketreden fra forsøk, uttaler førstvoterende at det for begge de domfelte er snakk om så vidt selvstendige bistandshandlinger at det i alle fall er tale om *fullendte* forsøk. Førstvoterende konkluderer i avsnitt 26 med at det ikke foreligger tilbaketreden som kunne ha medført straffrihet etter straffeloven § 50, på bakgrunn av at A overlot oppdraget til en ny advokat på grunn av interessekonflikt, mens B trakk seg fra kjæremålssaken da han ikke fikk kontakt med sin klient.

⁷⁴ Slik denne lød før lovendringen i 2006

Den *overordnede problemstillingen* i saken var om advokatene skulle frifinnes, selv om de objektive og subjektive vilkår for fellelse etter straffeloven § 317 var oppfylt for både As og Bs bistand til C, fordi advokatene visste at pengene som var lånt ut høyst sannsynlig var utbytte av straffbare handlinger.

I avsnitt 18 til 24 foretar førstvoterende en generell gjennomgang av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317, og historikk og hensyn bak bestemmelsen.

Deretter vurderer førstvoterende først om unntaket i § 317 siste ledd kan tenkes å komme til anvendelse. Unntaket lyder som følger:

”Straff etter denne paragrafen får likevel ikke anvendelse på den som mottar utbyttet til vanlig underhold av seg eller andre fra en som plikter å yte slikt underhold, eller på den som mottar utbyttet som normalt vederlag for vanlige forbruksvarer, bruksting eller tjenester.”

Førstvoterende uttaler at lovgiver har vært oppmerksom på at ansvaret etter § 317 er vidtrekkende, men at det ikke finnes indikasjoner på at lovgiver har sett for seg noe ”generelt unntak for bestemte yrkesgrupper.”

Retten finner altså at unntaket i bestemmelsens siste ledd ikke kan komme til anvendelse for advokatene. Det neste spørsmålet var da om det kunne foretas en *innskrenkende* tolkning av straffeloven § 317 basert på *strafferettens alminnelige rettsstridsreservasjon*. Dette måtte bero på ”en avveining mellom de hensyn straffebudet skal verne, og andre hensyn som det er grunn til å beskytte, jf. Rt-1979-1492.”

I avsnitt 31 foretar førstvoterende en generell gjennomgang av utviklingen i tilknytning til hvitvaskingslovgivningen og hvitvaskingsdirektivene,⁷⁵ og nevner pliktene som er pålagt

⁷⁵ EUs *andre* hvitvaskingsdirektiv (2001/97/EF) og EUs *tredje* hvitvaskingsdirektiv (2005/60/EF)

advokater etter hvitvaskingsloven.⁷⁶ Det fremgår i dette avsnittet at advokater har plikt til å foreta identitetskontroll av kunder, registrere og oppbevare opplysninger som identitetskontrollen avdekker, plikt til å foreta undersøkelser ved mistanke om transaksjoner som har tilknytning til utbytte av straffbare handlinger, og en plikt til å varsle ØKOKRIM dersom undersøkelsene ikke avkrefter mistanken. Deretter konkluderes det i avsnitt 32 med at det *ikke* foreligger noe i dette materialet som tilsier en innskrenkende tolkning av § 317 for tilfeller som i denne saken. Førstvoterende uttaler i denne forbindelse at:

”Det er tvert om understreket at advokatens taushetsplikt *ikke* gjelder der ’advokaten vet at klienten søker juridisk bistand med henblikk på hvitvasking av penger’, se fortalen til tredje hvitvaskingsdirektiv punkt 20.”

I den videre drøftelsen av om rettsstridsreservasjonen kan komme til anvendelse, viser førstvoterende på den ene siden til viktige hensyn som advokaters uavhengighet, hensyn til å beskytte fortrolighet mellom klient og advokat, og hensynet til å sikre et åpent og tilgjengelig rettsapparat, og uttaler i den forbindelse at ”det er vesentlig at advokater ikke møtes med så strenge forventninger til undersøkelser og aktsomhet at bare parter som uomtvistelig har rett kan påregne bistand.” I tillegg vises det til innvendinger mot ansvar for ”bistand til å avklare parters rettsstilling”, og til retten til domstolsadgang som er innfortolket i EMK artikkel 6.⁷⁷ På den annen side viser retten til at advokater ved å yte bistand der de er *klar over* at advokatoppdraget ”bidrar til å sikre det som sikkert eller *overveiende sannsynlig* (min utheving) er utbytte av en straffbar handling”, vanskelig kan sies å overholde advokaters plikt til å ”fremme rett og hindre urett” som fremgår av Regler

⁷⁶ Retten gjennomgår pliktene etter hvitvaskingsloven av 2003. Disse pliktene er i hovedsak videreført uten realitetsendringer i den nye hvitvaskingsloven av 2009, jf. Ot.prp.nr.3 (2008-2009).

⁷⁷ Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) er inkorporert i norsk rett, og gitt forrang foran bestemmelser i annen norsk lovgivning gjennom Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 3

for god advokatskikk pkt. 1.2. I tillegg vises det til pkt. 3.1.8 i de advokatetiske reglene, hvor det heter at:

”En advokat skal frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen.”

I tillegg til de foran nevnte hensyn viser førstvoterende i avsnitt 35 til det effektivitetshensynet som ligger bak straffeloven § 317. Dette hensynet går ut på å gjøre det vanskelig for kriminelle å dra nytte av verdier som er fremskaffet ved straffbare handlinger, ved å straffe alle som yter bistand til å sikre slikt utbytte. Konsekvensen av å unnlate å straffe advokater i tilfeller som det foreliggende, ville etter rettens mening være at man ”risikerte ... å legge til rette for økt etterspørsel etter advokattjenester i hvitvaskingsøyemed”, slik at forbudet mot å yte bistand ville miste kraft.

På denne bakgrunn konkluderer Høyesterett i avsnitt 36 jf. avsnitt 34 med at ingen av advokatene kan frifinnes på grunn av manglende rettsstrid.

5 Kan advokater bistå klienter i saker om mulig forsikringssvindel?

5.1 Innledning

Vi har nå sett at to advokater i Høyesterett ble dømt for forsøk på hvitvasking, fordi advokatene var *klar over* at de ved å utføre sitt oppdrag bidro til å sikre det som ”sikkert eller *overveiende sannsynlig (min utheving)*”⁷⁸ var utbytte av en straffbar handling. Det som altså ble funnet bevist, og som advokatene ble dømt for, var at de opptrådte med bevissthet om at deres handlinger sikkert eller mest sannsynlig dekket gjerningsbeskrivelsen⁷⁹ i straffeloven § 317 første ledd. Advokatene hadde med andre ord

⁷⁸ Jf. Rt 2011 s. 1, premiss 34

⁷⁹ Se Lov om straff av 20. mai 2005 nr. 28 (straffeloven av 2005), § 22 første ledd litra b. Bestemmelsen kodifiserer gjeldende rett.

sannsynlighetsforsett. Advokatenes anførsel om at bestemmelsen måtte tolkes innskrenkende basert på strafferettens alminnelige rettsstridsreservasjon, fordi bistanden ble ytt innenfor rammen av et advokatoppdrag, kunne etter rettens mening ikke føre frem. Det som ble ansett kritikkverdig i saken, var advokatenes aktive handlinger. For advokat As del gjaldt dette å sende betalingsoppfordring til en selvskyldnerkausjonist, og senere å bringe saken inn for retten. For advokat Bs del, var det problematiske at han innga kjæremålserklæring til lagmannsretten, på tross av at tingretten hadde kommet til at det dreide seg om et såkalt *reprobert*⁸⁰ rettsforhold slik at kravet ikke kunne gi grunnlag for åpning av konkurs, og videre at B fortsatte sitt oppdrag i en lengre periode etter at kjæremålserklæringen var inngitt.

På denne bakgrunn kan det sies å foreligge en rettstilstand hvor det å fremme en sak for domstolen på vegne av en klient kan være straffbar hvitvasking, dersom det kravet som fremmes viser seg å være utbytte av en straffbar handling,⁸¹ og advokaten visste at dette *høyst sannsynlig* var tilfellet.

Skyldkravet etter § 317 er alminnelig uaktsomhet.⁸² Rettens avgjørelse kan dermed tilsynelatende virke uproblematisk. Men hva innebærer den rettstilstanden som er skapt etter dommen rent faktisk? Dette vil jeg forsøke å belyse i det følgende, ved bruk av saker om mulig forsikringssvindel som eksempel.

5.2 Hva innebærer rettens avgjørelse i Rt 2011 s. 1 for bistand i saker om mulig forsikringssvindel?

Som det fremgår av pkt. 2.3, er beviskravet i saker om mulig forsikringssvindel at det må foreligge *klar sannsynlighetsovervekt* for forsikringsbedrageri, for at forsikringsselskapet skal få medhold i å nekte og betale erstatning. Teoretisk sett kan dette uttrykkes som at det

⁸⁰ Begrepet *reprobert* rettsforhold, betyr i denne sammenhengen at konkursbegjæringen fremmet formål som rettsordenen ikke godtar, nærmere bestemt at transaksjonen tok sikte på å fremme et ulovlig formål.

⁸¹ Reiss-Andersen (2011) s. 40

⁸² Jf. § 317 sjettede ledd

må foreligge 70-80 % sannsynlighet for forsikringsbedrageri for at selskapet skal vinne frem.

Et ikke unormalt forløp i en slik forsikringssak kan illustreres av en dom inntatt i Rt 1985 s. 211.

Etter brann i en boligeiendom oppstod mistanke om at eieren forsettlig hadde anstiftet brannen, og forsikringsselskapet nektet å utbetale forsikringsbeløpet. Etter brannen ble det foretatt politietterforskning, som endte med at saken ble henlagt etter bevisets stilling. Huseieren gikk da til sak mot forsikringsselskapet.

I den sivile sak om forsikringsoppgjøret tapte huseieren i byretten, men vant frem i lagmannsretten.

Etter at lagmannsretten hadde avsagt dom i den sivile saken, fremkom det nye opplysninger som medførte at etterforskningen ble tatt opp igjen, og at huseieren ble tiltalt for forsikringsbedrageri i forbindelse med brannen. Huseieren ble i straffesaken dømt i byretten, men ble frifunnet i lagmannsretten.

Den sivile saken ble etter dette anket inn for Høyesterett. Anken gjaldt lagmannsrettens bevisbedømmelse. Den bredere bevisførsel for Høyesterett hadde brakt saken i en annen stilling enn for lagmannsretten. Etter en samlet vurdering av de forskjellige bevismomenter i saken kom Høyesterett til at det forelå sterk overvekt av sannsynlighet for at huseieren forsettlig hadde forårsaket brannen, og huseieren tapte saken.

Det interessante for oppgavens problemstilling, er at huseieren hadde bistand fra advokat. Hvis vi ser på advokatens bistand i den sivile saken for Høyesterett, må det være nokså åpenbart at advokaten i alle fall på dette tidspunktet anså det som *minst* 51 % sannsynlig at hans klient hadde foretatt forsikringsbedrageri, tatt i betraktning av at klienten tidligere var funnet skyldig ”utover en hver rimelig og fornuftig tvil” i straffesaken i tingretten (selv om klienten etterpå ble frikjent i lagmannsretten), og at advokaten var klar over dette. Med

andre ord kan det hevdes at advokaten hadde *sannsynlighetsforsett* til å bistå sin klient med å sikre utbytte av en straffbar handling. Ut i fra den rettsstilstand som foreligger etter Rt 2011 s. 1, kan det hevdes at advokaten kunne ha blitt tiltalt og dømt for hvitvasking for å ha ytt bistand til klienten i denne saken.

Et tenkt eksempel kan bidra til ytterligere illustrasjon av problemstillingen om når advokater kan bistå i saker om mulig forsikringssvindel.

Vi kan tenke oss at forsikringstager er eier av et skip som har sunket til havets bunn, og er umulig å heve. Forsikringsselskapet nekter å utbetale erstatning, fordi selskapet mener at forsikringstager selv har senket skipet i den hensikt å få utbetalt forsikringssummen. Forsikringstager henvender seg til advokat for bistand til å gå til sak mot selskapet. I rettssaken kommer dommeren etter bevisvurdering til at det er 51 % sannsynlighet for at forsikringstager har senket skipet med vilje. Forsikringstager vinner således saken, på grunn av det forhøyede beviskravet som vi har sett at gjelder i denne type saker. Hvis også advokaten, da han valgte å påta seg oppdraget, antok at det var 51 % sannsynlighet for at klienten hadde senket skipet med vilje, har advokaten sannsynlighetsforsett med henblikk på hvitvasking, altså å ”ytte bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling for en annen”.⁸³ Dette medfører at det i prinsippet er mulig å havne i en situasjon hvor klienten vinner saken mot forsikringsselskapet, og får utbetalt forsikringssummen, mens advokaten som har bistått samtidig ”havner i fengsel” for hvitvasking.

Det kan i denne sammenheng også vises til de advokatetiske reglene pkt. 3.1.8, hvor det fremgår at advokater skal avstå fra bistand til transaksjoner klienten ønsker å gjennomføre, når det foreligger ”mistanke” om at en transaksjon vil innebære hvitvasking.⁸⁴ Det kan diskuteres hvilken grad av mistanke som må foreligge for at advokaten skal avstå fra å ytte bistand. Av kommentarutgaven til de advokatetiske reglene fremgår det at:

⁸³ Se straffeloven § 317 første ledd

⁸⁴ Horn (2008) s. 80

”Det må foreligge en mistanke om at det dreier seg om hvitvasking av penger før advokaten kan frasi seg oppdraget. Sikker viten kreves altså ikke. Men mistanken kan ikke være grunnløs. I den mønsterbestemmelse som CCBE utarbeidet og som ligger til grunn for den norske bestemmelsen, var det et krav at mistanken skulle være alvorlig («...seriously suspect that ...»), jfr. Etikktutvalget, Innstilling, s. 31. Dette må også være veiledende for tolkningen av den norske regelen.”

Det interessante her, er at bestemmelsen i Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.8 innebærer at en mistanke om hvitvasking hos advokaten, dersom nærmere undersøkelser ikke avkrefter mistanken, gjør at advokaten må fratrukke seg i mange tilfeller der hvitvasking er mindre sannsynlig. Å la et slikt mistankekrav stenge for advokatbistand er ikke uproblematisk.⁸⁵ Selv om det er en viss sannsynlighet for at klienten er skyldig i forsikringsbedrageri, vil behovet for advokatbistand være stort.⁸⁶ Vi ser dermed at hensynet til å hindre hvitvasking her kan komme i konflikt med klientens behov for juridisk bistand i slike saker. Dette er en problemstilling som også tidligere har vært antydnet av andre:⁸⁷

”... Mye [kan] tale for at advokater ... bør kunne bistå i saker der særskilte bevisbyrderegler innebærer at man aksepterer en forhøyet risiko for hvitvasking, for eksempel der saken gjelder krav mot eller fra forsikringsselskap som enten bygger på eller avvises på grunnlag av et mulig forsikringsbedrageri.”

Etter dette kan det hevdes at advokater vanskelig kan bistå klienter i saker om mulig forsikringssvindel dersom advokaten, eventuelt etter å ha foretatt nærmere undersøkelser, vurderer det som mer sannsynlig at klienten har foretatt forsikringsbedrageri enn ikke. Det er for øvrig på det rene at advokater jevnlig bistår i forsikringssaker. Så vidt meg bekjent, foreligger det hittil ingen saker hvor advokater har blitt tiltalt etter straffeloven § 317 og stilt for retten i slike saker. Jeg vil gå nærmere inn på temaet advokatbistand i saker om mulig forsikringssvindel nedenfor, i kapittel 8.

⁸⁵ Horn (2008) s. 81

⁸⁶ Horn (2008) s. 81

⁸⁷ Horn (2008) s. 81

6 Nærmere om advokaters undersøkelsesplikt

6.1 Innledning

Som vi så i pkt. 3.3 foreligger det en generell plikt for advokater til å foreta nærmere undersøkelser, i tilfeller hvor advokaten får inn et oppdrag som kan innebære hvitvasking. Det oppstår her spørsmål om når undersøkelsesplikten inntreffer, om omfanget av denne, og om betydningen av undersøkelsesplikten i forhold til når en advokat skal anses å ha opptrådt tilstrekkelig aktsomt i relasjon til straffeloven § 317. I forlengelsen av dette oppstår det spørsmål om hva slags undersøkelser advokaten må foreta, og hvor lenge disse undersøkelsene skal pågå. Dette vil bero på en tolkning av bestemmelsene i straffeloven § 317 første jf. sjette ledd, hvitvaskingsloven § 17 og Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.8, i lys av bestemmelsenes forarbeider, rettspraksis og juridisk teori som finnes på området.

Straffeloven § 317 første ledd jf. sjette ledd fikk det innhold den har i dag i 1993. Plikt til å foreta undersøkelser ved mistenkelige transaksjoner ble innført i norsk rett i 1992 ved den nå opphevede finansieringsvirksomhetsloven § 2-17 tredje ledd.⁸⁸ Deretter fikk vi Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger av 2003. Denne loven påla advokater å foreta nærmere undersøkelser ved mistenkelige transaksjoner gjennom § 7.⁸⁹ Den undersøkelsesplikten som gjelder etter nåværende hvitvaskingslov § 17 er i det vesentlige en videreføring av nevnte bestemmelse.⁹⁰

⁸⁸ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.1 Begrunnelsen for innføringen av undersøkelsesplikten, var gjennomføring av *første* hvitvaskingsdirektiv artikkel 5, jf. Ot.prp.nr.85 (1991-1992) s. 27.

⁸⁹ Se Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) av 20. juni 2003 nr. 41. I denne loven var både undersøkelses- og rapporteringsplikten hjemlet i § 7. I hvitvaskingsloven av 2009 finner vi bestemmelsen om undersøkelsesplikt i § 17, mens § 18 hjemler rapporteringsplikten.

⁹⁰ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.5.

6.2 Når inntre undersøkelsesplikten?

6.2.1 Straffeloven § 317

Straffeloven § 317 første ledd rammer som nevnt den som yter bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling for en annen. Det følger av bestemmelsens sjette ledd at også uaktsom overtredelse omfattes. Vurderingstema blir dermed når advokaten burde skjønne at det ved et konkret advokatoppdrag kan være tale om bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling, slik at advokaten må foreta nærmere undersøkelser.

Det fremgår av bestemmelsens forarbeider at uaktsomhet normalt ikke vil foreligge hvis det ikke er noen *ytre tegn* på at det i det konkrete tilfellet er tale om utbytte fra en straffbar handling.⁹¹ Hvor det ved et konkret oppdrag foreligger slike ytre tegn, som bør vekke advokatens interesse og således føre til at advokaten får en *mistanke* om hvitvasking, vil det inntre en plikt for advokaten til å foreta nærmere undersøkelser. Konkrete eksempler på hva som kan være slike ytre tegn som kan indikere at det dreier seg om hvitvasking kan finnes i rettspraksis.

I Rt 2011 s. 1⁹² hadde advokat A, da han på vegne av klient C sendte betalingsoppfordring til selvskyldnerkausjonisten, opplysninger om at saken gjaldt et krav på 5 millioner kroner som var lånt ut og overlevert i *kontanter*. Pengene var angivelig lånt ut fra J til As klient C, som A visste at var en *uformuende sosialklient* og en *tidligere straffedømt person*. C hadde videre lånt pengene til E og F, med D som selvskyldnerkausjonist. Formålet var angivelig å investere pengene i aksjer i selskapet Screen Media AS, hvor man var forespeilet en meget god avkastning. Låne- og kausjonsdokumentene var *utformet på en svært spesiell måte og forholdene ellers rundt lånet* var også spesielle. Advokat A fikk oppgitt at lånebeløpet var 5 millioner kroner. I avtalene var beløpet angitt til 6 millioner kroner. Det var i tillegg angitt en uvanlig høy rente i låneavtalen, som skulle betales etter tre måneder. Videre inneholdt kausjonsavtalens siste avsnitt en spesiell konstruksjon, og det var flere skrivefeil/uklarheter

⁹¹ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

⁹² Se kapittel 4

i dokumentene. Det forelå således flere ytre tegn som var egnet til å gi en mistanke om hvitvasking. Lagmannsretten⁹³ uttaler om dette at:

”Med den kjennskap til personen C som lagmannsretten finner det bevist at A hadde, hadde A grunn til å være meget skeptisk da han ble kontaktet av C med anmodning om et innkreivingsoppdrag. I tillegg forelå det en rekke omstendigheter knyttet til låneforholdet som ga grunn til skepsis. A ble gjort kjent med at pengene – fem millioner kroner – var blitt overlevert i kontanter. Dette gir i seg selv en meget sterk indikasjon på at det ikke er tale om lovlige midler.”

Advokat A trakk seg fra saken på grunn av interessekonflikt, og advokat B trådte inn få dager forut for at konkursbegjæringen skulle behandles i tingretten den 21. oktober 2003. B hadde 16. oktober 2003 en samtale med C, og gjennomgikk låne- og kausjonsdokumentene C hadde med seg. B hadde også tilgang til prosesskrift inngitt av motpartens advokat Christophersen, hvor Christophersen hadde stilt spørsmål ved forhold rundt lånet. På dette tidspunktet hadde B aldri hørt om C tidligere. Samme dag innga B et prosesskrift hvor det fremgår at B hadde opplysninger om at beløpet saken dreide seg om var betalt i kontanter, at C selv hadde lånt pengene og at C var sosialklient. Cs kriminelle bakgrunn fikk B imidlertid først kjennskap til under rettsmøtet i tingretten. Lagmannsretten⁹⁴ uttaler at:

”... allerede de dokumentene B mottok før rettsmøtet i Asker og Bærum tingrett ga grunn til betydelig skepsis når det gjaldt omstendighetene rundt låneforholdet. Det fremgår dessuten av hans prosesskrift 16. oktober 2003 at B var kjent med at lånebeløpet var overlevert i kontanter, og at C var sosialklient.

B kan likevel ikke bebreides for at han, med *den korte tiden som sto til rådighet for nærmere undersøkelser* (min utheving), møtte i Asker og Bærum tingrett som prosessfullmektig for C. Det må legges til grunn at B først ble kjent med opplysningene om Cs kriminelle bakgrunn under rettsmøtet i Asker og Bærum tingrett.”

Etter rettsmøtet i tingretten spurte B C og J om de var helt sikre på at pengene hadde lovlig opphav, og begge svarte ja på spørsmålet, og i følge B fremstod det som klart for ham at

⁹³ Se LB-2009-40124

⁹⁴ Se LB-2009-40124

pengene hadde lovlig opphav ut i fra de opplysningene som ble gitt av C og J. På denne bakgrunn innga B 6. november 2003 kjæremålserklæring til Borgarting lagmannsrett.

Lagmannsretten uttaler om dette at:

”De opplysningene som fremkom under rettsmøtet i Asker og Bærum tingrett, sammenholdt med den dokumentasjonen og de opplysningene B tidligere hadde mottatt, ga etter lagmannsrettens syn meget klare holdepunkter for at de utlånte pengene ikke hadde lovlig opphav. Etter lagmannsrettens syn *burde* (min utheving) B på det tidspunktet han innga kjæremålserklæringen ha skjønt at det var en betydelig grad av sannsynlighet for at pengene stammet fra straffbare handlinger. Lagmannsretten finner imidlertid ikke bevist at B faktisk forstod dette. Retten bemerker at det gjaldt en frist på 14 dager for inngivelse av kjæremål. B hadde således relativt kort tid til å vurdere spørsmålene. Han hadde forøvrig kunnet komme i en vanskelig situasjon dersom han hadde trukket seg som prosessfullmektig kort tid før utløpet av kjæremålsfristen.”

Det forelå for advokat B imidlertid ingen fullbyrdet overtredelse av straffeloven § 317. B begikk således ikke noen straffbar handling ved inngivelsen av kjæremålserklæringen, fordi en uaktsom forsøkshandling ikke kan straffes, jf. straffeloven § 49.

Etter inngivelsen av kjæremålserklæringen kom B, til tross for en rekke forsøk, ikke lenger i kontakt med C. Det var også vanskelig å få kontakt med J. B fortsatte likevel sitt oppdrag frem til 27. mai 2004. B innga et prosesskrift 29. desember 2003 vedlagt bankutskrifter og dokumentasjon for inntekter i Js selskap Z Trading Ltd., og et prosesskrift 8. mars 2004 hvor det opplyses at Z Trading Lts regnskaper er beslaglagt hos ØKOKRIM i forbindelse med straffesak mot J. Videre innga B et prosesskrift 27. mai 2004 hvor han meddelte at han hadde trukket seg som prosessfullmektig for C, grunnet at han ikke hadde lyktes å få kontakt med C. I følge B hadde J hele tiden lovet å komme med ytterligere dokumentasjon vedrørende pengenes opphav, men at B mottok ikke noen dokumentasjon utover det som ble fremlagt ved prosesskriftet 29. desember. Kontoutskriftene og annen dokumentasjon B fikk fra J var ikke egnet til å dokumentere at pengene hadde et lovlig opphav da det ikke forelå dokumentasjon på samlet uttak av 5 millioner kroner.

På denne bakgrunn konkluderer lagmannsretten med at B ”senest før inngivelsen av prosesskriftet 8. mars 2004 visste at de midlene som var lånt ut, høyst sannsynlig var utbytte av en straffbar handling.” Når B fortsatte oppdraget i kjæremålssaken og innga prosesskriftet 8. mars hadde B altså forsettlig forsøkt å yte bistand til å inndrive utbytte fra en straffbar handling, ut fra den kunnskap han på dette tidspunktet hadde.

I Oslo tingretts dom TOSLO-2010-180014, som gjaldt heleri, var en advokat tiltalt for overtredelse av straffeloven § 317 fjerde jf. første ledd (grovt heleri) ved å motta kontantinnskudd på kr. 430.000 som ble satt inn på hans klientkonto. Tiltalen bygget på at det var mistenkelig at beløpet ble innbetalt i *kontanter*. Påtalemyndigheten førte ikke tilstrekkelig bevis for at pengene stammet fra en straffbar handling, og advokaten måtte dermed frifinnes på dette punktet.

I Oslo tingretts dom inntatt i T-OSLO-2002-9388 var en advokat tiltalt for tre tilfeller av hvitvasking av penger over klientkonto. Advokaten ble frifunnet for alle de tre forholdene.

Det første forholdet gjaldt at advokaten lot overføre kr. 1.495.465 via en østerriksk advokats klientkonto til sin klientkonto. Overføringen var angivelig et lån til klient B fra firmaet Edelpute. Advokaten utstedte en pantobligasjon på klientens bopel til seg selv eller ordre pålydende 2.000.000 kr. Videre skrev advokaten en erklæring til den østerrikske advokaten hvor han bekreftet at det forelå tilstrekkelig sikkerhet for lånet, og ba pengene overført til sin klientkonto. Deretter utbetalte han pengene til klienten B.

Advokaten hadde i en årrekke hatt kjennskap til og kontakt med klienten B, og visste derfor at B hadde tidligere hadde vært involvert i flere konkurssaker og at han var dømt for overtredelse av skattebetalingsloven. Advokaten hadde også hatt flere oppdrag som rådgiver for B, knyttet både til Bs forretningsvirksomhet og til Bs private økonomi. B hadde i hele denne perioden store og vedvarende økonomiske problemer.

Advokaten kjente til at firmaet Edelpute var ledet av J som var en kjent forretningsmann i Østerrike, og han visste at J og B var forretningsforbindelser. Det var derfor naturlig å anta at pengene var lånt fra J.

Et års tid etter transaksjonen ble B varetektsfengslet, og advokaten ble oppnevnt som forsvarer. Først etter at B hadde forklart seg i flere avhør gikk det opp for advokaten at låneopptaket fra året før i realiteten ikke var et reelt lån, men Bs penger. Advokaten ble frikjent for hvitvasking da retten fant at det ikke var noen grunn for advokaten til å reagere med mistenksomhet på tidspunktet for den aktuelle transaksjonen. Retten uttaler om dette at:

”Selv om A (advokaten) skulle pålegges en spesiell aktsomhetsplikt fordi han visste at B hadde økonomiske problemer, er retten av den oppfatning at slik som B hadde regissert transaksjonen var det ingen grunn for A til å reagere med mistenksomhet eller foreta ytterligere undersøkelser. Retten legger etter dette til grunn at A verken har opptrådt forsettlig eller uaktsomt i forbindelse med overføringen ... på det tidspunkt overførselen til B via As klientkonto fant sted.”

Det andre forholdet gjaldt at advokaten fra sin klient D mottok 250.000 kr som betaling for aksjene i Y AS. Aktor frafalt imidlertid denne posten i tiltalen idet pengene ikke stammet fra straffbare handlinger, og advokaten ble dermed frifunnet.

Det tredje forholdet advokaten var tiltalt for gjaldt også hvitvasking av penger over klientkonto. Advokaten hadde bistått med kjøp av en eiendom hvor klienten Ds mellomfinansiering var utbytte av en straffbar handling. Spørsmålet var om advokaten forsto eller burde ha forstått at eiendommen delvis var anskaffet med midler som stammet fra kriminell virksomhet. Advokaten ble i tingretten frifunnet for denne del av tiltalen. Påtalemyndigheten anket dommen, og anke over lovanvendelsen for dette forholdet ble behandlet av Borgarting lagmannsrett i RG 2006 s. 952.

Advokaten ble kontaktet av klient D for å yte juridisk bistand i forbindelse med eiendomskjøp, og han bistod i den forbindelse D med flere transaksjoner. Etter rettens

oppfatning måtte advokaten ha hatt en mistanke om at alt ikke var som det burde være slik som kjøpet av eiendommen etterhvert fremstod. Etter rettens mening må det for enkelte klienter kunne kreves en særlig aktsomhet for advokater som bistår i økonomiske anliggender, og D burde etter rettens oppfatning betraktes som en slik klient. Advokaten hadde kjennskap til D fra flere år tilbake, og hadde dermed opplysninger om hvordan D hadde drevet sin virksomhet. Retten uttaler videre om dette at:

”Når oppdraget går ut på at en eiendom skal legges inn i et selskaps balanse for et annet år enn selskapet faktisk ervervet eiendommen, samtidig som gjeldsbrevene som skal dokumentere lånefinansieringen av eiendommen utferdiges og undertegnes på en annen dato enn det som fremgår av gjeldsbrevet og deretter kjøpekontrakten ønskes endret på kjøpersiden, er det grunn til å være på vakt.”

Retten fant likevel ikke at advokaten forstod eller burde forstått at en del av pengene som finansierte eiendommen i en mellomperiode var utbytte fra straffbare handlinger. Advokaten hadde ikke opptrådt uaktsomt, idet han hadde spurt hvordan eiendommen ble finansiert og fått et svar som i alle fall var delvis riktig. Det var ikke sannsynlig at advokaten ville ha avdekket noe mer om pengenes opprinnelse selv om han hadde foretatt ytterligere undersøkelser. Det var først etter en lang og omfattende bevisførsel i sak mot D at retten kunne konstatere at D hadde brukt utbytte av straffbare handlinger til en mellomfinansiering. Videre var det ikke en gang antydning av påtalemyndigheten at advokaten hadde hatt noen økonomisk vinning av sin bistand utover vanlig salær.

I Kristiansand byretts dom av 9. januar 1997 ble en advokat dømt for uaktsomt heleri (hvitvasking) ved overtredelse av straffeloven § 317 første jf. femte ledd. Advokaten hadde ved tre anledninger mottatt til sammen 550.000 kroner fra en klient, som ble satt inn på advokatens klientkonto for senere å bli utbetalt til prosjekter klienten var engasjert i. Pengene stammet fra ulovlig omsetning av narkotika, og advokaten hadde således bistått klienten med å hvitvaske utbytte fra straffbare handlinger.

Det forelå i saken en rekke momenter som hver for seg var egnet til å skjerpe advokatens oppmerksomhet. For det første ble pengene overlevert i kontanter på advokatens kontor.

Advokaten hadde hatt befatning med klienten i mange år, og var således klar over klientens tidligere dommer og klientens virksomhet som omsetter og bruker av narkotika. Videre var advokaten klar over at klienten ikke hadde hatt ordinær arbeidsinntekt siden han slapp ut fra soning. Advokaten var også kjent med at klienten anskaffet seg en rekke faste eiendommer, hvilket var påfallende idet klienten var uten løpende inntekter av noen særlig betydning. I tillegg visste advokaten at klienten i tidsrommet før de straffbare handlinger fant sted var i politiets søkelys, idet klienten hadde henvendt seg til ham og bedt om hjelp til å få slutt på trakassering fra politiets side. Nok et moment var at advokatens kollega, en erfaren advokat ved samme advokatkontor, da han oppdaget hvem som var advokatens klient uttrykkelig hadde gjort advokaten oppmerksom på klientens narkotikafortid.

Tingretten uttaler at:

”På denne bakgrunn er det etter rettens oppfatning ikke tvil om at (advokaten) enten burde foretatt nærmere undersøkelser eller uten videre sagt oppdraget fra seg da (klienten) i november 1995 ved tre anledninger møtte opp på hans kontor medbringende større pengesummer i kontanter.”

Advokaten hevdet at det forhold at klientens far X skulle være styreformann i aksjeselskapet måtte oppfattes som en garanti for at det var et seriøst prosjekt, og at dette gjorde at han ikke hadde grunn til at han ikke hadde grunn til å være spesielt oppmerksom. X var kjent som en redelig forretningsmann. Retten mente imidlertid at dette ikke fritok advokaten for å utvise vanlig aktsomhet når han formidlet en slik uvanlig pengetransaksjon, sett på bakgrunn av de øvrige omstendighetene. Advokaten stilte ingen spørsmål om hvor pengene stammet fra.

Plikten til å foreta undersøkelser vil bare inntre der de øvrige vilkårene i straffeloven § 317 er oppfylt, det vil si hvor det for advokaten kan være tale om å yte bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling.⁹⁵ En advokat som kjenner eller bør kjenne til at det kan være snakk om utbytte fra en straffbar handling, men som ikke *selv* yter bistand med å sikre dette

⁹⁵ Ot.prp.nr.53 (2008-2009) pkt. X

utbyttet for en klient, kan ikke straffes etter § 317,⁹⁶ og det kan således heller ikke inntre noen plikt for advokaten til å foreta undersøkelser i slike tilfeller.

Når det videre gjelder inntredenen av undersøkelsesplikten, må utgangspunktet være at det er de plikter og det ansvar advokater til enhver tid har *uavhengig av* straffebestemmelsen, blant annet de plikter advokaten er pålagt etter hvitvaskingsloven, som danner grunnlaget for hvilken aktivitets- og undersøkelsesplikt det er rimelig å stille opp.⁹⁷ Det fremgår imidlertid av forarbeidene at også den som på forhånd ikke har noen nærmere angitte plikter, i en del tilfeller vil måtte foreta enkelte undersøkelser.⁹⁸ Denne uttalelsen må antas å sikte til tilfeller hvor undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven ikke inntre for advokaten, slik at advokaten uansett vil måtte foreta undersøkelser ved mistenkelige transaksjoner jf. straffeloven § 317.

6.2.2 Hvitvaskingsloven

Av bestemmelsen i hvitvaskingsloven § 17 følger det at dersom advokater ”har mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling ... skal det foretas nærmere undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanken.”

Det første vilkåret for undersøkelsespliktens inntreden etter hvitvaskingsloven § 17 er at mistanken gjelder en ”transaksjon”. I lovens § 2 nr. 2 er en transaksjon definert som ”enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder.” Det er lagt til grunn i forarbeidene at begrepet skal tolkes vidt.⁹⁹ Når det gjelder begrepet ”formuesgode” er det lagt til grunn i forarbeidene at dette skal forstås som ”penger, alle typer eiendeler, materielle eller immaterielle, fast eiendom eller løsøre, samt juridiske dokumenter eller dokumenter som viser eiendomsretten til eiendelene eller rettigheter knyttet til dem.”¹⁰⁰

⁹⁶ Ot.prp.nr.53 (2008-2009) pkt. X

⁹⁷ Ot.prp.nr.53 (2008-2009) pkt. X

⁹⁸ Ot.prp.nr.53 (2008-2009) pkt. X

⁹⁹ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) s 22, hvitvaskingsloven § 2.

¹⁰⁰ Otprp.nr.72 (2002-2003) s. 22

Det følger imidlertid av lovens § 4 annet ledd nr. 3 at loven først kommer til anvendelse for advokater når advokaten bistår eller opptre på vegne av klienter ved ”planlegging eller utføring av finansielle transaksjoner eller transaksjoner som gjelder fast eiendom eller gjenstander med verdi over 40.000 kroner.” Denne forskjellen mellom transaksjonsbegrepet i § 17 og det snevrere transaksjonsbegrepet i § 4 annet ledd nr. 3 er ikke nærmere omtalt i forarbeidene. Forskjellen kan ikke anses å ha noen betydning for undersøkelsesplikten ved bistand i saker om mulig forsikringssvindel, da bistand i slike saker uansett må falle innenfor de typer av transaksjoner som omfattes etter § 4 annet ledd nr. 3. Om undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven inntre ved *alle* mistenkelige transaksjoner slik § 17 foreskriver, eller bare ved transaksjoner som angitt i § 4 annet ledd nr. 3, vil derfor ikke bli nærmere omtalt.¹⁰¹ I tillegg kommer som nevnt at det etter straffeloven § 317 påligger advokater å foreta undersøkelser når det foreligger ytre tegn ved saken som bør føre til mistanke om hvitvasking, også i tilfeller hvor advokaten på forhånd ikke har noen nærmere angitte plikter.

Etter ordlyden i § 17 er det et vilkår at mistanken gjelder ”en” transaksjon, jf. første ledd. Det stilles ikke noe krav om at undersøkelsesplikten bare skal inntre når advokaten bistår *på vegne av klienten*.¹⁰² Det kan dermed spørres om undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven kan inntre for advokater også ved transaksjoner som bistås av andre. Man kan for eksempel tenke seg at en advokat på sin arbeidsplass får kjennskap til en mistenkelig transaksjon, som bistås av en kollega.¹⁰³ Spørsmålet blir om advokaten i disse situasjonene har plikt til å foreta undersøkelser. Det kan neppe være meningen at en så vid forståelse skal legges til grunn at slike tilfeller omfattes.¹⁰⁴ Denne forståelsen samsvarer med uttalelser i forarbeidene til straffeloven § 317:¹⁰⁵

¹⁰¹ For en utførlig drøftelse av *hvilke* transaksjoner som vil kunne være aktuelle for advokaters undersøkelsesplikt, se Chanana (2008) s. 90 flg.

¹⁰² Chanana (2008) s. 91

¹⁰³ Chanana (2008) s. 91

¹⁰⁴ Se Chanana (2008) s. 91

¹⁰⁵ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

”Den som kjenner eller bør kjenne til at det dreier seg om utbytte av en straffbar handling, *men som selv ikke har med dette utbyttet å gjøre på en slik måte* (min utheving), kan ikke straffes.”

Undersøkelsesplikten må dermed antas å inntre kun ved advokatens egne oppdrag med å bistå klienter, og ikke dersom advokaten får kjennskap til mistenkeligheter ved andres oppdrag.

Det kan videre spørres om advokater har en plikt til å foreta undersøkelser hvor den aktuelle mistanken knytter seg til andre enn klienten selv, altså en tredjemann.¹⁰⁶ Situasjonen kan for eksempel være at en advokat får kjennskap til at tredjemann har midler som kan mistenkes å stamme fra straffbare handlinger, og at disse midlene vil bli hvitvasket gjennom den transaksjonen advokaten bistår.¹⁰⁷ Ved en transaksjon vil det i praksis ofte være flere parter eller personer som er knyttet til denne.¹⁰⁸ Det kan derfor tenkes at det er en tredjeperson som ønsker å hvitvaske midler gjennom den aktuelle transaksjonen.¹⁰⁹ Etter ordlyden i § 17 er kravet bare at advokaten har *mistanke* om at den aktuelle transaksjonen ”har tilknytning til utbytte fra en straffbar handling.” Det nevnes ikke noe om at utbyttet må være *klientens* midler.¹¹⁰ Hvitvaskingslovens formål er ”å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger.”¹¹¹ Dette taler for at det avgjørende for undersøkelsesplikten inntreden ikke bør være hvem som *eier* midlene, men om midler som mistenkes å ha tilknytning til utbytte fra en straffbar handling vil bli hvitvasket gjennom den aktuelle transaksjonen.¹¹²

¹⁰⁶ Chanana (2008) s. 91

¹⁰⁷ Chanana (2008) s. 91

¹⁰⁸ Chanana (2008) s. 95

¹⁰⁹ Chanana (2008) s. 95

¹¹⁰ Chanana (2008) s. 96

¹¹¹ Jf. § 1

¹¹² Chanana (2008) s. 96

For at undersøkelsesplikten skal inntre etter hvitvaskingsloven § 17 er det et vilkår at den aktuelle transaksjonen har ”tilknytning til” utbytte fra en straffbar handling.¹¹³ Det blir dermed spørsmål om når tilstrekkelig tilknytning anses å foreligge. Det fremgår av forarbeidene om tilknytningsvilkåret at ”det ikke er tilstrekkelig til å utløse undersøkelsesplikt at det foreligger mistanke om en straffbar handling eller mistanke om at det foreligger utbytte fra en straffbar handling.”¹¹⁴ Tilstrekkelig tilknytning vil i praksis måtte antas å foreligge når advokaten har *mistanke om slik tilknytning*.¹¹⁵

Videre er det et vilkår at advokaten må ha mistanke om den aktuelle transaksjonen har tilknytning til ”utbytte av en straffbar handling.” Utbyttebegrepet og uttrykket straffbar handling skal forstås på samme måte som i straffeloven § 317.¹¹⁶ Bakgrunnen for å knytte undersøkelsesplikten til kriteriet ”utbytte av en straffbar handling”, er slik som for straffeloven § 317, et ønske om å forhindre kriminelle i å nyttiggjøre seg utbytte fra straffbare handlinger.¹¹⁷ Dersom man gjør det vanskelig for kriminelle å hvitvaske utbytte, vil dette i sin tur kunne bidra til at mindre kriminalitet blir begått. Det må imidlertid bemerkes at denne likheten til straffeloven § 317 ikke innebærer at hvitvasking faktisk må ha funnet sted for at undersøkelsesplikten skal inntre.¹¹⁸ Som tidligere nevnt, er formålet med hvitvaskingsloven blant annet å forebygge hvitvasking.¹¹⁹ Med andre ord kan det sies at ”formålet [er] å bekjempe overtredelse av § 317,”¹²⁰ og dette må således være ”bakgrunnen for at undersøkelsesplikten inntre allerede ved *mistanke* (min utheving) om at transaksjonen har tilknytning til ’utbytte av en straffbar handling’.”¹²¹

¹¹³ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹¹⁴ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹¹⁵ Chanana (2008) s. 105

¹¹⁶ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) s 22. Se ovenfor i pkt. 2.1

¹¹⁷ Chanana (2008) s. 101

¹¹⁸ Chanana (2008) s. 104

¹¹⁹ Se pkt. 3.1

¹²⁰ Chanana (2008) s. 104

¹²¹ Chanana (2008) s. 104

Det er altså *mistankekravet* i hvitvaskingsloven § 17 som utløser plikten til å forta undersøkelser. Det oppstår dermed spørsmål om innholdet av dette mistankekravet, som har som følge at advokaten får undersøkelsesplikt. Av forarbeidene til hvitvaskingsloven fremgår at spørsmål om når undersøkelsesplikt utløses vil bero på ”en konkret vurdering av transaksjonen, kunden og forholdene forøvrig”.¹²² I juridisk teori har det nærmere innholdet i mistankekravet vært delt i to; kravet til *grunnlaget* for mistanken og kravet til *sannsynlighet* for at mistanken er riktig.¹²³

6.2.2.1 Grunnlaget for mistanken

Forhold som kan danne grunnlag for mistanke, kan være opplysninger eller faktiske omstendigheter.¹²⁴ Disse forholdene må nødvendigvis bygge på ytre konstaterbare tegn, som gjør at advokaten får eller burde få mistanke om at det kan være tale om hvitvasking. I forarbeidene til straffeloven § 317 fremgår det at uaktsomhet normalt ikke vil foreligge hvis det ikke er noen *ytre tegn* på at det i det konkrete tilfellet er tale om utbytte fra en straffbar handling.¹²⁵ Det foreligger således et objektivt krav.¹²⁶ Denne siden av kravet baserer seg altså ikke på advokatens subjektive overbevisning.¹²⁷ Det er de faktiske opplysninger advokaten besitter som eventuelt må gjøre transaksjonen mistenkelig.”¹²⁸

I hvitvaskingsforskriften¹²⁹ § 12 er det listet opp eksempler på en del slike ytre tegn som kan indikere mistanke. Forholdet kan være:

¹²² Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹²³ Chanana (2008) s. 105, Axelsen og Hopsnes (2005) s. 26

¹²⁴ Chanana (2008) s. 106

¹²⁵ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) pkt. X

¹²⁶ Chanana (2008) s. 106

¹²⁷ Chanana (2008) s. 106

¹²⁸ Axelsen, Hopsnes (2005) s. 27

¹²⁹ Forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsforskriften) av 13. mars 2009 nr. 302

”... at transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, er usedvanlig stor eller kompleks, er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner, foretas til eller fra en kunde i et land eller område som ikke har tilfredsstillende tiltak mot handlinger som beskrevet i straffeloven § 317 ... eller på annen måte har en uvanlig karakter.”

Listen er ikke uttømmende, jf. uttrykket ”på annen måte” har en uvanlig karakter. Store kontanttransaksjoner er f.eks. et forhold som bør vekke mistanke, og således vil kunne medføre undersøkelsesplikt.¹³⁰

Ved vurdering av om en transaksjon er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner, herunder om transaksjonen er usedvanlig stor, vil advokaten måtte basere på konkret skjønn.¹³¹ En transaksjon som anses normal i forhold til én klient, vil kunne anses som uvanlig i forhold til en annen klient.¹³² Ved en slik vurdering vil ”kjenn-din-kunde”-prinsippet vil være opplysende.¹³³ Prinsippet går ut på at advokaten skal identifisere kunden, og bekrefte kundens identitet.¹³⁴ Plikt til å foreta kundekontroll følger av hvitvaskingsloven kapittel 2.

6.2.2.2 Kravet til sannsynlighet

I tillegg til at det må foreligge visse ytre tegn som kan føre til mistanke, må det kreves en viss grad av *sannsynlighet* for at den aktuelle transaksjonen har tilknytning til utbytte fra en straffbar handling.¹³⁵ Spørsmålet blir her hvilket krav til sannsynlighetsgrad mistankekravet innebærer.¹³⁶

¹³⁰ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹³¹ Chanana (2008) s. 106

¹³² Chanana (2008) s. 106

¹³³ Chanana (2008) s. 106

¹³⁴ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 4.1. Prinsippet anses internasjonalt som et av de viktigste virkemidlene for å hindre at det finansielle systemet misbrukes til hvitvasking.

¹³⁵ Chanana (2008) s. 108

¹³⁶ Chanana (2008) s. 108

Ordlyden i § 17 gir få indikasjoner på hvilken sannsynlighetsgrad mistankekravet innebærer, men den antyder at kravet ikke vil være særlig høyt. Det fremgår i forarbeidene at lovgiver har vært klar over at det blant rapporteringspliktige har vært usikkerhet rundt når undersøkelsesplikt og rapporteringsplikt oppstår.¹³⁷ Det uttales i den forbindelse at terskelen for når undersøkelsesplikten skal inntre, ikke bør være høyere enn ”mistanke”.¹³⁸ Videre fremgår det at departementet slutter seg til utvalgets forståelse.¹³⁹ I utvalgets forslag uttales at det skal legges til grunn en lav terskel ved forståelsen av mistankebegrepet.¹⁴⁰ Det fremgår videre at ”enhver” mistanke i utgangspunktet vil kunne oppfylle kriteriet, også en ”diffus” mistanke.¹⁴¹ Dette tilsier at det kreves en svært lav grad av sannsynlighet for at en aktuell transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling.

I en dom inntatt i RG 2007 s. 1582 drøftes undersøkelsesplikten etter hvitvaskingsloven av 2003 § 7, som tilsvarer nåværende § 17. En advokat hadde mottatt en bankremisse på 1,8 millioner kroner fra en ukjent tredjemann. Advokaten hadde hatt oppdrag for en klient, som var personlig konkurs. Pengene skulle benyttes til fordel for denne klienten til dekning av fremtidige salærer. Lagmannsretten mente at det var mistenkelig at beløpet ble overført ved transport av bankremisse i stedet for å benytte en direkte kontooverføring. At beløpet skulle benyttes overfor en klient som var under konkursbehandling var også et forhold som ga grunnlag for særlig oppmerksomhet. Dette gjaldt selv om advokaten var kjent med at det i kretsen rundt klienten var bemidlede personer som benyttet til dels betydelige beløp til fordel for klienten. Etter rettens mening var ”både beløpets størrelse og forholdene rundt transaksjonen av en slik art at den ga grunnlag for en tilstrekkelig mistanke til å utløse undersøkelsesplikten.” Advokaten hadde ikke foretatt nærmere undersøkelser, og hvitvaskingsloven § 7 (nå § 17), var derfor overtrådt. Det kunne etter bevisførselen ikke legges til grunn at pengene stammet fra en straffbar handling, og advokaten ville dermed

¹³⁷ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹³⁸ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.5

¹³⁹ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.5, Innst.O.nr.42 (2008-2009) pkt. 5.1.2

¹⁴⁰ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹⁴¹ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

ikke kunne dømmes etter straffeloven § 317. Men dommen viser at undersøkelsesplikten vil inntre allerede ved en *svak grad* av mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling.

Ved avgjørelsen av om man skal foreta nærmere undersøkelser, ser det etter dette ut til at de objektive forholdene som gir grunn til mistanke spiller en mye viktigere rolle enn hvilken grad av sannsynlighet som foreligger for at det aktuelle oppdraget har tilknytning til utbytte fra en straffbar handling.¹⁴² Mistanke, med påfølgende plikt til å foreta undersøkelser, vil dermed foreligge når det ved et advokatoppdrag fremkommer faktiske omstendigheter som fremstår som typiske tegn på hvitvasking, og det i alle fall er en viss (lav) grad av sannsynlighet for at dette er tilfelle.¹⁴³

6.3 Omfanget av undersøkelsesplikten

I det følgende skal det drøftes hva slags undersøkelser advokaten må foreta, hvor omfattende undersøkelsene må være og hvor lenge disse undersøkelsene eventuelt må pågå. Dette kan i sin tur bidra til å si noe om når advokaten må anses å ha opptrådt tilstrekkelig aktsomt i relasjon til straffeloven § 317.

Av ordlyden i hvitvaskingsloven § 17 første ledd, fremgår det at advokaten må foreta ”nærmere undersøkelser” ved mistanke om hvitvasking. Videre fremgår det at formålet med disse undersøkelsene er ”å få bekreftet eller avkreftet” den aktuelle mistanken, slik at rapportering eventuelt kan foretas til ØKOKRIM, jf. § 18. Det kan dermed sies at undersøkelsene bør bestå i handlinger som kan anses *nødvendige og tilstrekkelige* for å avklare mistanken.¹⁴⁴ Nærmere om hva slags undersøkelser som må gjøres, fremgår imidlertid ikke.

¹⁴² Tilsvarende synspunkter i Chananas artikkel *Advokaters undersøkelses- og rapporteringsplikt*

¹⁴³ Chanana (2008) s. 109

¹⁴⁴ Chanana (2008) s. 114

I forarbeidene til hvitvaskingsloven fremgår det at aktuelle undersøkelser normalt vil ta utgangspunkt i de opplysninger advokaten har om klienten, samt tilgjengelige offentlige opplysninger som fremstår som relevante.¹⁴⁵ Ordlyden samt forarbeidene til § 17 tilsier at konkrete *aktive* handlinger må foretas for å avklare mistanken.¹⁴⁶ Uttalelsene i forarbeidene tilsier klart at advokaten må foreta undersøkelser utover de opplysninger advokaten allerede besitter.

I Chananas artikkel¹⁴⁷ gis en del eksempler på hva slags undersøkelser som kan foretas. Det fremgår her at undersøkelser blant annet kan bestå i ”gjennomgang av bakgrunnen for transaksjonen, kontrolloppringninger til involverte tredjeparter, kontroll i folkeregisteret eller overvåkning av transaksjoner i en viss periode.”

Når advokaten foretar ”eksterne undersøkelser”, må advokaten imidlertid ta hensyn til sin taushetsplikt, jf. straffeloven § 144¹⁴⁸ og Regler for god advokatskikk pkt. 2.3.

Hvitvaskingsloven gjør kun unntak fra taushetsplikten ved rapportering til ØKOKRIM, jf. § 20 første ledd, og ikke ved gjennomføring av undersøkelser.

I noen tilfeller kan det være naturlig å stille spørsmål til klienten, men på bakgrunn av plikten til ikke å avsløre undersøkelser etter § 21 første ledd, må det vises varsomhet ved slike spørsmål.¹⁴⁹ Det er imidlertid presisert i § 21 tredje ledd at bestemmelsens første ledd ikke er til hinder for at advokaten forsøker å få en klient til å avstå fra å begå en ulovlig handling. Dette samsvarer med Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.8, hvor det heter at advokaten skal frasi seg oppdraget ved mistanke om hvitvasking dersom ”klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen”. Det fremgår i kommentarutgaven til de advokatetiske reglene at advokaten skal ta forholdet opp med klienten før han eventuelt frasier seg oppdraget. Å stille spørsmål til klienten vil således være en legitim del av

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

¹⁴⁶ Chanana (2008) s. 114

¹⁴⁷ Chanana (2008) s. 114

¹⁴⁸ Chanana (2008) s. 115

¹⁴⁹ Ot.prp.nr.3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

undersøkelsene advokaten kan foreta. Både i saken inntatt i Rt 2011 s. 1 og i T-OSLO-2002-9388 stilte advokatene sine klienter spørsmål om midlenes opphav som et ledd i undersøkelsene.

Hvor grundige undersøkelsene må være, og hvor lenge de må pågå, må ses i sammenheng med nevnte utgangspunkt om at undersøkelsene må være *nødvendige og tilstrekkelige* til å avklare mistanken.¹⁵⁰ Hva som kan anses som nødvendig og tilstrekkelig må bero på situasjonen i det konkrete tilfellet. Dersom mistanken etter foretatte undersøkelser forblir den samme, følger det av hvitvaskingsloven § 18 at advokaten må oversende opplysninger om den aktuelle transaksjonen til ØKOKRIM, jf. ”dersom undersøkelser som nevnt i § 17 ikke avkrefter mistanken”. Advokater er imidlertid unntatt fra rapporteringsplikten i tilfeller hvor de arbeider med ”å fastslå klientens rettsstilling” eller ”om forhold som de har fått kjennskap til før, under eller etter en rettssak”, jf. hvitvaskingsloven § 18 annet ledd. Advokaten vil da måtte vurdere konkret i det enkelte tilfellet om han skal foreta flere undersøkelser, fortsette oppdraget eller frasi seg oppdraget.

Dette viser at det vanskelig kan angis et bestemt *skjæringstidspunkt* for hvor lenge undersøkelsene må pågå.¹⁵¹ Hvor lenge undersøkelsene skal pågå, må således avgjøres ut i fra en konkret vurdering i den aktuelle saken, og vil nødvendigvis måtte bero på advokatens skjønn. Men det kan i denne sammenheng vises til rapporteringsplikten til ØKOKRIM, jf § 18. Når advokaten har oversendt opplysninger til ØKOKRIM, oppfyller han sine plikter etter hvitvaskingsloven, og det blir opp til ØKOKRIM å avgjøre om transaksjonen skal etterforskes videre.¹⁵²

Konklusjonen blir dermed at undersøkelsespliktens lengde og omfang må bero på hva som i et konkret tilfelle synes å være nødvendig og tilstrekkelig.¹⁵³

¹⁵⁰ Chanana (2008) s. 115

¹⁵¹ Chanana (2008) s. 115

¹⁵² Chanana (2008) s. 116

¹⁵³ Chanana (2008) s. 116

6.4 Betydningen av undersøkelsesplikten i relasjon til aktsomhetskravet i straffeloven § 317

Hensikten med å pålegge advokater en plikt til å foreta undersøkelser ved mistenkelige transaksjoner, er å avdekke hvitvasking og således hindre kriminelle i å nyttiggjøre seg utbytte fra straffbare handlinger. For advokatens del vil eventuelle undersøkelser kunne bidra til å avklare en mistanke om hvitvasking ved et konkret oppdrag, slik at advokaten unngår å påta seg oppdrag hvor han kan pådra seg straffansvar.

Et moment som går igjen i forbindelse med saker om mistenkelige transaksjoner er store pengebeløp som overleveres i kontanter. *Store kontanttransaksjoner* tilsier i de fleste tilfeller at det er svært lite sannsynlig at pengene er fremskaffet på lovlig måte. I dagens samfunn håndteres penger raskere i banksystemet enn ved å bruke kontanter, og det er blitt uvanlig å overføre store pengesummer ved bruk av kontanter. Dersom en klient henvender seg til advokat for bistand i saker som gjelder (store) kontanttransaksjoner stilles det strenge krav til advokatens aktsomhet. Klienten bør i slike saker enkelt kunne bevise det dersom pengene har et lovlig opphav. I Rt 2011 s. 1 forelå det noe dokumentasjon på uttak av penger, men dokumentasjonen var ikke egnet til å bevise et samlet uttak på fem millioner kroner.

Et annet moment som går igjen er advokatens kjennskap til klientens tidligere straffedommer og/eller klientens ”snuskete” fortid, typisk at klienten har vært innblandet i konkurser, er bruker/selger av narkotika, har økonomiske problemer o.l., og videre advokatens kjennskap til at klienten er uten inntekt og formue. I kjennelsen inntatt i RG 2006 s. 952 sa lagmannsretten seg enig med tingretten i at aktsomhetskravet i straffeloven § 317 forplikter advokater til å vise større årvåkenhet overfor enkelte klienter enn for andre.

I RG 2006 s. 952 ble det også uttalt at *klientoppdragets art* kan skjerpe aktsomhetskravet ytterligere. Oppdraget gikk blant annet ut på at en eiendom skulle legges inn i et selskaps balanse for et annet år enn det året selskapet faktisk ervervet eiendommen, samtidig som

flere gjeldsbrev som skulle dokumentere lånefinansieringen av eiendommen ble utferdiget, undertegnet og antedatert flere måneder etter eiendomskjøpet.

Et moment i Rt 2011 s. 1 som var egnet til å vekke mistanke var at forholdene rundt lånet var spesielle, herunder var låne- og kausjonsdokumentene utformet på en svært spesiell måte. Lånet gjaldt et høyt beløp, og det ville vært naturlig å benytte seg av profesjonell hjelp når lånedokumentene skulle utformes.

Andre momenter som kan være egnet til å vekke mistanke er om klienten er i politiets søkelys eller at klienten har skaffet seg dyre formuesgoder på tross av at han er uten arbeidsinntekter eller formue.

Ut i fra en gjennomgang av rettspraksis og juridisk teori ser det ut til at hvilke ytre, objektivt konstaterbare tegn på hvitvasking som foreligger er av større betydning ved aktsomhetsvurderingen enn selve undersøkelsene advokaten har foretatt.

Ved aktsomhetsvurderingen etter straffeloven § 317 må det imidlertid tas hensyn til hvor mye tid advokaten hadde til rådighet – *tidsmomentet*.¹⁵⁴ Videre har advokatens erfaring og kunnskaper betydning som et moment i aktsomhetsvurderingen. I Kristiansand byretts dom av 9. januar 1997 ble det lagt vekt på at tiltalte hadde vært praktiserende advokat i 10 år, og således måtte antas å ha gode kunnskaper om metoder som benyttes ved hvitvasking, særlig narkotikavirksomhet. Advokaten måtte videre antas å kjenne til lovgivers og politiets bestrebelser på å komme hvitvasking til livs. Retten uttaler videre om dette at:

”... det [er] rimelig å stille større krav til [advokaten] på dette området enn det som vil være naturlig å stille til en person uten [advokatens] utdanning og praksis.”

Dommen er fra 1997, men kunnskap om hvitvasking bør være enda mer utbredt hos advokater i dag.

¹⁵⁴ Se Rt 2011 s. 1/LB-2009-40124

7 Er advokatbistand en menneskerett i sivile saker ved såkalt mistenkelige transaksjoner?

Oppgaves tema har en side til borgernes *rett til en rettferdig rettergang* for en domstol, som følger av Den europeiske menneskerettskonvensjon¹⁵⁵ artikkel 6 nr. 1, og videre til om det i denne bestemmelsen kan innfortolkes en rett for borgerne til å la seg *bistå av advokat* i sivile saker. Det som skal undersøkes i dette kapitlet er om EMK artikkel 6 nr. 1 hjemler en rett til advokatbistand for borgerne i saker om mulig forsikringssvindel. Det heter i artikkel 6 nr. 1, første setning (norsk oversettelse), at:

”For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter ... har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov.”

Den aktuelle tvisten må gjelde en rettighet som er anerkjent i nasjonal rett, men det stilles ikke noe krav til arten av hjemmelen for den aktuelle rettigheten.¹⁵⁶ Det kan således være tale om en avtalehjemmel,¹⁵⁷ slik tilfellet vil være i forsikringssaker.

For at rettergangen skal være rettferdig, må den også være kontradiktorisk.¹⁵⁸ Partene må gis en effektiv mulighet til å fremme egne anførsler, og til å imøtegå bevis og anførsler som fremmes av motparten.¹⁵⁹ I dette ligger også en forutsetning om at partene må få mulighet til å delta aktivt i rettergangen.¹⁶⁰ For at rettergangen skal være rettferdig stilles det også

¹⁵⁵ Den europeiske menneskerettskonvensjon er inkorporert i norsk rett gjennom Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30, og gjelder med forrang foran annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3.

¹⁵⁶ Bertelsen (2011) s. 136

¹⁵⁷ Bertelsen (2011) s. 136

¹⁵⁸ Bertelsen (2011) s. 168

¹⁵⁹ Bertelsen (2011) s. 168, Mantovanelli mot Frankrike, (pkt. 33)

¹⁶⁰ Bertelsen (2011) s. 168

krav til at partene skal likebehandles – partslikhetsregelen.¹⁶¹ EMD har i saken *Kukkonen mot Finland* (2007), (pkt. 20) gitt følgende presisering av partslikhetsprinsippet:¹⁶²

”Domstolen skal bemerke at kravet om en rettferdig rettergang må vurderes på grunnlag av en samlet vurdering av rettergangen (...). En av sidene av det bredere begrepet ´rettferdig rettergang´ er prinsippet om at partene må likestilles, noe som innebærer et krav om at hver av partene må gis mulighet til å fremme sin sak og under forhold der han ikke blir stilt vesentlig svakere enn motparten (...).”

Dersom en part i en sak om mulig forsikringssvindel ikke skal ha rett til å la seg bistå av advokat, vil parten stille klart svakere enn den sivile motpart som er et forsikringsselskap. At en part kan være selvprosederende for retten vil gi ham adgang til domstol og en mulighet til å få avgjort sitt krav, men en selvprosederende part vil i de aller fleste tilfeller stille klart svakere enn om parten hadde hatt advokat, og det kan stilles spørsmål ved om kravet til en rettferdig rettergang da er tilfredsstillt.

Det overordnede målet med EMK art. 6 er å ivareta borgernes rettssikkerhet når en rettsvist skal avgjøres.¹⁶³ Bestemmelsen gir imidlertid ikke hjemmel for en alminnelig rett til retts hjelp i rettsvister.¹⁶⁴ Spørsmålet blir dermed når en nektelse av retts hjelp skal anses å utgjøre en ulovlig begrensning av retten til domstolsprøving.¹⁶⁵ Det er et grunnleggende vilkår for rett til retts hjelp/domstolsprøving at saken er av stor betydning for borgeren, dvs. tilfeller der søksmålet ”berører grunnleggende forutsetninger for en persons liv og livsførsel.”¹⁶⁶

Saken *Airey v. Ireland* gjaldt et søksmål for å kunne oppnå separasjon. Det ble i saken anført av staten at klageren selv hadde mulighet til å prosedere sin sak for retten, og at hun

¹⁶¹ Bertelsen (2011) s. 168

¹⁶² Bertelsen (2011) s. 169

¹⁶³ Bertelsen (2011) s. 135

¹⁶⁴ Bertelsen (2011) s. 206

¹⁶⁵ Bertelsen (2011) s. 206

¹⁶⁶ Bertelsen (2011) s. 206

derfor ikke hadde behov for rettshjelp/advokat. EMD kom til at det å selv prosedere sin sak for domstolen ikke var et relevant alternativ til å yte rettshjelp, idet det ikke var vist til andre saker som var blitt avgjort med en selvprosederende part.

I et tilfelle hvor en persons bolig er brent ned, og forsikringsselskapet nekter å utbetale erstatning fordi selskapet hevder at vedkommende selv er skyld i brannen mens vedkommende selv hevder å være uskyldig, vil det åpenbart være av stor betydning for personen å få prøvet saken ved en rettferdig rettergang for en domstol. Det må også kunne hevdes at en slik sak berører grunnleggende forutsetninger for personens livsførsel. Dersom ingen advokater kan ta saken fordi de er redde for å i ettertid bli dømt for hvitvasking (dersom det viser seg at klienten selv hadde påsatt brannen, og advokaten antok at dette høyst sannsynlig var tilfellet), vil dette måtte anses som en form for nektelse av rettshjelp, idet konsekvensene blir at borgerne i slike saker vil stå uten mulighet for advokatbistand og således selv må prosedere sine saker. En slik rettstilstand må anses uholdbar. Det kan i denne sammenheng nevnes at advokaten har krav på ikke å bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient og de interesser klienten har.¹⁶⁷

Hvis en først konkluderer med at parter i sivile tvister har rett til å la seg bistå av advokat, oppstår det spørsmål om dette også innebærer en plikt for myndighetene til å dekke advokatutgifter slik som i straffesaker. Dette spørsmålet ligger utenfor oppgavens rammer, og vil derfor ikke bli nærmere forfulgt.

8 Avslutning

I Rt 2011 s. 1 kom Høyesterett til at begge advokatene måtte dømmes for forsettlig forsøk på hvitvasking, idet de begge var klar over at de ved å utføre sitt oppdrag bidro til å sikre det som ”sikkert eller overveiende sannsynlig er utbytte av en straffbar handling.” Det var i

¹⁶⁷ Se Regler for god advokatskikk pkt. 1.2

den konkrete saken ikke rom for å frifinne advokatene på grunn av manglende rettsstrid. Ut i fra dette ble det i oppgavens kapittel 5 hevdet at advokater vanskelig kan bistå klienter i saker om mulig forsikringssvindel, dersom advokaten ser det som mer sannsynlig at klienten har foretatt forsikringsbedrageri enn ikke. Spørsmålet blir om advokater likevel kan bistå i slike saker, uten å risikere å bli straffedømt for hvitvasking.

Har advokaten vurdert forholdet slik at det sannsynligvis dreier seg om utbytte fra forsikringsbedrageri, og likevel velger å bistå klienten i rettssak, er han skyldig i forsettlig brudd på bestemmelsen, dersom det viser seg at forsikringssummen stammer fra forsikringsbedrageri.¹⁶⁸ Og burde advokaten ha forstått det, rammes han av uaktsomhetsansvaret.¹⁶⁹ Det oppstår her spørsmål om straffeloven § 317 første ledd kan tolkes innskrenkende ved bistand i saker om mulig forsikringsbedrageri, for tilfeller hvor advokaten anser det som mer sannsynlig at klienten har foretatt forsikringsbedrageri enn ikke, basert på strafferettens alminnelige rettsstridsreservasjon. I følge Rt 2011 s. 1 må dette bero på ”en avveining mellom de hensyn straffebudet skal verne, og andre hensyn som det er grunn til å beskytte, jf. Rt-1979-1492.”

Straffebudet rammer vidt, særlig på grunn av kombinasjonen av den vide objektive gjerningsbeskrivelsen og at skyldkravet er uaktsomhet.¹⁷⁰ Det er straffverdig å bidra til at andre tjener på kriminalitet, og straffebudet skal gjøre det vanskelig for kriminelle å dra nytte av utbytte fra straffbare handlinger.¹⁷¹ En advokat som *vet* at han bistår en klient i å sikre en forsikringssum som stammer fra forsikringsbedrageri, bør selvsagt straffes. Forsikringsbedrageri er et stort samfunnsproblem som det er grunn til å bekjempe, og dette hensynet taler for å straffe advokater som vet at de bistår klienter i å sikre utbytte fra forsikringsbedrageri.

¹⁶⁸ Broch (1996) s. 317

¹⁶⁹ Broch (1996) s. 317

¹⁷⁰ Broch, (1996) s. 315

¹⁷¹ Se Rt 2011 s. 1, premiss 18.

Men selv om forsikringsbedrageri og hvitvasking av penger som følge av dette er et samfunnsproblem som det er viktig å bekjempe, bør ikke dette føre til at personer som er mistenkt av et forsikringsselskap for forsikringssvindel avskjæres fra å kunne la seg bistå av advokat i en sivil sak mot forsikringsselskapet. For en person som er beskyldt av forsikringsselskapet for f.eks. å ha tent på sitt eget hus, eller å ha senket et skip han eier, vil det være av stor økonomisk betydning hvilket utfall saken får. I tillegg kommer at det er rettet alvorlige beskyldninger mot vedkommende om sterkt klanderverdig atferd, slik at omdømme også står på spill. Hensynet til borgernes rettsikkerhet taler i slike saker med styrke for at det er nødvendig med advokatbistand.

I forsikringssaker (mot private parter) vil forsikringsselskapet i de aller fleste tilfeller være den klart mest ressurssterke part. Hensynet til partslikhet taler også for at man bør tillate advokatbistand i slike saker, uavhengig av hvilken sannsynlighetsgrad som foreligger for om klienten har foretatt bedrageri eller ikke. I disse sakene bør ikke advokater settes i en posisjon hvor de må gi en forhåndsdom over klientens krav før kravet eventuelt kan bringes inn for retten til avgjørelse.¹⁷² Det er domstolen som bør avgjøre om bedrageri er tilfellet i den konkrete saken eller ikke.

Videre er det ærekrenkende å beskyldte en klient for bedrageri dersom man ikke har gode objektive holdepunkter for at dette faktisk er tilfellet.¹⁷³ Det vil kunne skape problemer for advokaten, som tross alt lever av å ha klienter, dersom advokater må la være å påta seg slike oppdrag på bakgrunn av en forhåndsdom om at klienten er skyldig i bedrageri. Fortrolighet mellom advokat og klient er svært viktig, og en advokat vil raskt kunne miste klienter.

I Rt 2011 s. 1 var det flere ytre tegn som tydet på at saken dreide seg om utbytte fra en straffbar handling. Særlig det forhold at det var tale om en stor pengesum, 5 millioner kroner, som var lånt ut og overlevert i *kontanter* ga grunn til en alvorlig mistanke om

¹⁷² Reiss-Andersen (2011), Advokatbladet nr. 2/2011

¹⁷³ Se Andenæs (2008) s. 492

hvitvasking. Dette forholdet sett i sammenheng med andre omstendigheter i saken, gjorde at advokatene måtte forstå at det her ikke kunne være tale om penger som hadde et lovlig opphav. Det ble foretatt undersøkelser i form av å spørre klienten om hvor pengene stammet fra, men klientens forklaring og dokumentasjon var ikke egnet til å bevise at pengene hadde et lovlig opphav. I saker om mulig forsikringssvindel vil situasjonen imidlertid være en noe annen. Det vil for det første aldri dreie seg om overlevering av kontanter, (eller mistenkelige overføringer av store summer klienten ikke kan redegjøre for opphavet til). I forsikringssaker vil tvisten stå om en forsikringssum som enten skal utbetales eller ikke, og dette i seg selv kan verken tale for eller mot at forsikringssummen er utbytte av en straffbar handling. Et moment som kan føre til en mistanke om hvitvasking, er at klienten har en fortid som kriminell, og typisk at klienten er dømt for tidligere tilfeller av forsikringsbedrageri. At klienter som har en ”snuskete” fortid skal nektes bistand i slike saker, mens andre ”ikke kriminelle” får bistand, må anses uholdbart.

Utover forhold vedrørende klientens fortid og person, vil det være små muligheter for advokater til å foreta undersøkelser som kan bidra til å avklare en mistanke om hvitvasking i saker om mulig forsikringssvindel. I forarbeidene til straffeloven § 317 nevnes at en relevant omstendighet ved aktsomhetsvurderingen nettopp vil være hvilke undersøkelser det er mulig å foreta.¹⁷⁴ Denne uttalelsen taler også for å tillate advokatbistand.

Gode grunner taler for å tolke inn en rettsstridsreservasjon i straffeloven § 317 for tilfeller hvor det er tale om advokatbistand i sivile saker om mulig forsikringsbedrageri, slik at advokater, uten trussel om straff, alltid kan bistå klienter i denne typen saker, - med mindre advokaten faktisk *vet* at bedrageri er tilfellet. Det er lite trolig at lovgiver har ønsket å ramme advokater som bistår i slike saker, eller at lovgiver har tenkt seg at advokatbistand her skal avhenge av hva advokaten anser som mer eller mindre sannsynlig.

¹⁷⁴ Ot.prp.nr.53 (2008-2009) pkt. X

9 Litteraturliste

9.1 Lover og konvensjoner

1902- Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

1993- LOV 1993-06-11 nr 76: Lov om endringer i Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 m.v.

2003- Opphevet: Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) av 20. juni nr. 41 2003

2005- Lov om straff (straffeloven 2005) av 20. mai 2005 nr. 28

2006- LOV 2006-06-30 nr 49: Lov om endringer i straffeloven 1902 og utleveringsloven (gjennomføring av FN-konvensjonen mot korrupsjon).

2009- Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven) av 6. mars 2009 nr. 11

EMK- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950, gjort til norsk lov ved Menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30

9.2 Forskrifter

1996- Forskrift til domstolloven kapittel 11 (advokatforskriften) av 20. desember 1996 nr. 1161

2009- Forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsforskriften) av 13. mars 2009 nr. 302

9.3 Forarbeider

1992- Ot.prp.nr.53 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeloven m.v (hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger)

1992- Innst.O.nr.89 (1992-1993) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven m.v. (hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger)

2002- Ot.prp.nr.72 (2002-2003) Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven)

2003- Ot.prp.nr.90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

2005- Ot.prp.nr.53 (2005-2006) Om lov om endringer i straffeloven 1902 og utleveringsloven (gjennomføring av FN-konvensjonen mot korrupsjon)

2008- Ot.prp.nr.3 (2008-2009) Om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)

2008- Innst.O.nr.42 (2008-2009) Innstilling fra finanskomiteen om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)

2008- Ot.prp.nr.22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

9.4 Kommentartgaver

- Regler for god advokatskikk med kommentarer, utgitt i 2005, oppdatert i november 2009, <http://advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentartgaven/>

- Bertelsen, Tor Ehlers. *EMK, Kommentarer til bestemmelsene om individets rettigheter og friheter*, Gyldendal Norsk Forlag AS, 1. utgave, 1. opplag 2011.

9.5 Rettspraksis

9.5.1 Høyesterettsavgjørelser

Rt 1985 s. 211

Rt 1990 s. 688

Rt 1990 s. 1082

Rt 1995 s. 1641

Rt 2006 s. 466

Rt 2006 s. 862

Rt. 2011 s. 1

9.5.2 Lagmannsrettsavgjørelser

RG 2006 s. 952

RG 2007 s. 1582

LB-2009-40124

9.5.3 Tingrettsavgjørelser

Kristiansand byretts dom av 9. januar 1997

TOSLO-2002-9388

TOSLO-2008-102468

TOSLO-2010-180014

9.5.4 Den europeiske menneskerettighetsdomstol

Case of Airey v. Ireland, The European Court of Human Rights, Strasbourg 9. October 1979

9.6 Juridisk litteratur

- Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utg. Universitetsforlaget, 2004, 3. opplag 2009
- Andenæs, Johs. *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*. Universitetsforlaget, 2008
- Chanana, Mita. *Advokaters undersøkelses- og rapporteringsplikt*, I: Hvitvasking, Oslo, Universitetsforlaget, 2008, s. 89
- Horn, Henrik. *Advokatetikk og bistand til ulovlige og tvilsomme transaksjoner*. I: Hvitvasking, Oslo, Universitetsforlaget, 2008, s. 60
- Høgberg, Alf Petter. *Introduksjon av advokaten som aktør på hvitvaskingsbransjens arena*. I: Hvitvasking, Oslo, Universitetsforlaget, 2008, s. 58
- Robberstad, Anne. *Sivilprosess* Fagbokforlaget, Oslo, 2009
- Stridbeck, Ulf. *Innledning*. I: Hvitvasking. Oslo, Universitetsforlaget, 2008, s. 17

9.7 Nettdokument

- Reiss-Andersen, Berit (leder i Advokatforeningen) og Erling O. Lyngtveit (leder i Advokatforeningens lovutvalg for strafferett og straffeprosess). *Advokater i straffeltet*. I: Dagens Næringsliv. 31.01.2011 og I: Advokatbladet nr. 2/2011 s. 40 (Berit Reiss-Andersen) (Sitert fra Atekst)
- Hvitvasking.no, et nettsted fra Finanstilsynet og ØKOKRIM, publisert på:
<http://www.hvitvasking.no/Hvitvasking/Hva-er-hvitvasking/> [Besøkt 05.11.2011]
<http://www.hvitvasking.no/Hvitvasking/Hvorfor-bekjempe-hvitvasking/> [Besøkt 05.11.2011]
- Distriktssending fra NRK Sørlandet 16.04.2012 kl. 18:40, NRK Sørlandet nett-TV, publisert på:
<http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/840536/> [Besøkt 16.04.2012]
- Broch, Lars Oftedal. *Om straffeloven § 317 - særlig med sikte på hvitvaskingshandlinger*. I: Lov og Rett 1996, s. 306. (Sitert fra Lovdata)
- Axelsen, Niels Kristian og Hopsnes, Roald. *Hvitvaskingsloven – Er undersøkelses- og meldepliktsreglene for advokater og fondsmeglere hensiktsmessig utformet?* I: Tidsskrift for strafferett 2005 s. 9. (Sitert fra Lovdata)